

mladi autori

ODABRANI ESEJI (2)

Helsinški odbor
za ljudska prava u Srbiji
Beograd, 2005.

mladi autori
Odabrani eseji (2)

Izdavač:
Helsinški odbor
za ljudska prava u Srbiji

Za izdavača:
Sonja Biserko

Urednik:
Seška Stanojlović

Tiraž:
300

Štampa:
Zagorac, Beograd, 2005.

ISBN - 86-7208-116-1

CIP – Каталогizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

342.726(082.062)
316.347(082.062)
321.7(497.11) (082.062)

ODABRANI eseji : mladi autori. (2) /
[urednik Seška Stanojlović]. – Beograd :
Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji,
2005 (Beograd : Zagorac). – 76, 76 str. ;
23 cm.

Nasl. str. prištampanog engl. prevoda:
Selected Esseys. – Oba rada štampana u
međusobno obrnutim smerovima. – Tiraž 300.

ISBN 86–7208–116–1

COBISS.SR-ID 127521292

Ova edicija objavljena je zahvaljujući finansijskoj pomoći Evropske unije. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji snosi isključivu odgovornost za njen sadržaj za koji se ni pod kojim okolnostima ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.

Ovo je druga zbirka odabranih eseja čiji su autori tokom 2005. godine pohađali radionice i seminare u organizaciji Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji.

U okviru trogodišnjeg projekta »Jačanje demokratije i efikasne uprave u multietničkim sredinama« - koji se realizuje zahvaljujući pomoći Evropske unije - u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu i Novom Pazaru je u 2004. i 2005. godini održano ukupno 24 petodnevni "škola demokratije" i 16 trodnevni seminara pod nazivom "Život u multietničkim sredinama". U radu škola i seminara učestvovalo je više od 1000 polaznika.

Cilj projekta je da kroz atraktivnu i interaktivnu obuku osposobi mlade ljude ne samo za život u multietničkim sredinama – posebno opterećenim hipotekom neposredne prošlosti, nepoverenjem i stereotipima – nego i za život u uslovima koje podrazumeva savremeno demokratsko društvo i njegove norme. Ovako postavljen cilj pretpostavlja, između ostalog, racionalnu percepciju pojmova, događaja i pojava, koji su u Srbiji još uvek zamagljeni, marginalizovani, relativizovani ili, nažalost, podložni raznim, pa i pogrešnim interpretacijama. Dosadašnje iskustvo Helsinškog odbora pokazuje da je reč o dugotrajnom procesu koji je – vredan truda. Pogotovo što to mladi – što se vidi i iz odabranih radova – osećaju kao veliku sopstvenu potrebu.

Sadržaj:

• <i>Stefan Nikolić</i> : Razmišljanje jednog tinejdžera o problemima mladih	7
• <i>Olivera Radovanović</i> : Jesen 200X.	11
• <i>Nenad Jelenković</i> : Kako vas samo ne mrzi da mrzite	13
• <i>Nataša Kiković</i> : Svadba, svadba, svadba	16
• <i>Milica Stevanović</i> : Svetlost životu... ..	21
• <i>Andraš Juhas</i> : Kuda se to kreće naša zemlja	23
• <i>Irena Đorđević</i> : Demokratija	27
• <i>Mara Živkov</i> : "Ko ume, nek' pročita"	29
• <i>Tamara Stojković</i> : Razlike i vrednosti kao izazov	33
• <i>Tijana Vladislavljević</i> : Budućnost, ljudske slobode i prava	36
• <i>Ivan Kuzminović</i> : Neprijatelj naš nasušni	40
• <i>Ivan Kovačević</i> : Generacija u magli	45
• <i>Dragana Ćorić</i> : Brisel, 25. jun 2005.	48
• <i>Miloš Stoiljković</i> : Mladost od koje se puno očekuje	50
• <i>Nebojša Đerić</i> : Zemlja koju volim	55
• <i>Miloš Gajić</i> : Domaći zadatak	59
• <i>Milan Zaviša</i> : Zanimljiv život u dosadi	64
• <i>Maja Lonhardt</i> : Estetika u medijima	66
• <i>Dejan Pataki</i> : "Ti si ono što gledaš"	69
• <i>Vladeta Milin</i> : Igralište	73

Stefan Nikolić

(Novi Sad)

RAZMIŠLJANJE JEDNOG TINEJDŽERA O PROBLEMIMA MLADIH

U naslovu sam napisao temu o kojoj želim da pišem, a po glavi mi se zapravo neprestano prepliću misli o vezi između nacionalne šarolikosti naroda Vojvodine i prava dece.

Muče me grafiti mržnje koje viđam po zidovima svoga grada, ali me muči i moj profesor istorije, kome nipošto ne smem reći istinu o svom odsustvovanju iz škole krajem septembra ove godine.

A bio sam upravo kod vas. Vi se sigurno pitate: ko smo to *mi*, gde kod *nas*?

Ja sam pohađao Školu za demokratiju od 26–30. septembra u Helsinškom odboru za ljudska prava u Srbiji, a u vašim prostorijama u Novom Sadu.

U pomenutu Školu sam, naizgled, stigao sasvim slučajno, a, ustvari, sada kada su predavanja završena, svestan sam da je moja mama unapred, ćuteći i ne govoreći ništa, sve isplanirala i moglo bi se reći – dovela me pred svršen čin – na čemu sam joj, dok zapisujem svoja razmišljanja, veoma zahvalan.

Naime, nekoliko dana pre početka spomenutih predavanja, ja sam vozeći bicikl po gradu pao i slomio ruku i kada sam posle odsustvovanja iz škole trebao da sa rukom u gipsu nastavim sa redovnim pohađanjem

nastave, mama mi je pokazala tekst o Školi demokratije u Helsinškom odboru, pokušavajući da mi objasni, kako bi bilo korisno i poučno kada bih i ja pohađao istu. Tada sam mislio da se neću zainteresovati za tu priču. Sada se prisećam, da sam rekao da je to verovatno jako dosadno, ona mi je odgovorila ovako: “Stefane, letos si bio u Petnici i vratio si se oduševljen, a ovo ti je Petnica iz društvenih nauka i puno bi ti pomoglo pri izboru smera u gimnaziji koju želiš da upišeš”.

Elem, ljudi iz vaše organizacije su imali razumevanja za moje godine, pozvali su me, veoma zainteresovali i sada, evo, pišem o svojim utiscima i razmišljanjima. Ili je to, možda, impresija o ljudima koje sam tamo video, slušao i zaista i ponešto razumeo.

Ja sam gotovo siguran, da vi sada, dok čitate moj tekst, mislite: o čemu ovaj dečak zapravo hoće da piše i šta, ustvari, hoće da kaže? Kakva je njegova veza između multietničke Vojvodine i njegovog profesora istorije?

A veza postoji. Verujte mi, jaka je i vidljiva i ja sam vam zahvalan što ste mi omogućili da vidim i slušam osobu koja je jedan od kandidata za Nobelovu nagradu, zatim Biljanu Kovačević Vučo, čije me je predavanje o nasilju podstaklo da se odlučim da napišem ovaj esej, Pavela koji je pričao zanimljivo baš kao kada moji roditelji diskutuju između sebe u našoj kući, te istorijski osvrt Sneže Kresoja o prilikama nekada i sad.

To odjednom više nisu bili oni *dosadni ljudi* koje roditelji obavezno gledaju i slušaju na televiziji i čije izjave ponekad citiraju, kada sa prijateljima pričaju o našoj zemlji. Dobili su ti ljudi svoje likove, svoje osobene gestikulacije, svako svoje ime i prezime.

Predavanja su se završila i ja sam silno želeo da utiske podelim sa svojim vršnjacima, drugovima i nastavnicima u školi. Ali zavesa je tada počela da pada i dotadašnje ushićenje i radost postepeno su zamenjeni setom i melanholijom.

Pošto mi je odsustvo sa nastave bilo uredno opravdano lekarskim nalazom, mogao sam za to vreme da radim sve što hoću. Upravo sam to i uradio, ali sada kada sam ponovo krenuo u svoj osmi razred, silno želim da pričam o tome gde sam bio, šta sam sve zanimljivo čuo, koga sam sa televizije video uživo i još mnogo svojih utisaka želim da podelim, ali nemam sa kim.

Profesor istorije opsednut je kosovskim mitom i srpstvom, razredna mi je izbegla iz Hrvatske i za nju su svi koji nisu Srbi – valjda

loši. Da odem kod psihologa i pedagoga i da im kažem gde sam bio, rekle bi mi da bi mnogo bolje bilo da sam se spremao za prijemni ispit koji ću morati da polažem, ako hoću da upišem Zmaj Jovinu gimnaziju. Deca iz razreda me ne razumeju, većina ih nikada nije ni čula za Helsinški odbor, a neki koji jesu, kažu da je to špijunska nevladina organizacija.

Ovih dana na televiziji sam upravo čuo da se kod nas u Srbiji obeležava "Nedelja prva deteta". Pitam se, da li to uopšte postoji!

Nama u osnovnoj školi pričaju o dečijem parlamentu, o stvaranju dobre klime u školi, o doprinosu dece poboljšanju kvaliteta nastave i učenja. Od učenika se traže sugestije, od roditelja, partnerstvo kuće i škole, uče nas da uvažavamo tuđe mišljenje i da poštujemo različitosti. A, ja o svom iskustvu bogatstva različitosti moram da ćutim, nailazim na neodobravanje, gledaju me popreko i pitaju se ko me je naučio da verujem tim ljudima koje pominjem.

I tu nije kraj!

Kako su mi roditelji diplomirani pravnici i kako su oboje puno propatili radeći pošteno u novosadskom SUP, a 5. oktobar je odavno prošao, mama se pre nekoliko dana vratila sa posla i priča nam kako je kolege pitaju, šta joj bi, da dâ dete (čitaj mene) u ruke takvih ljudi (misle na ljude iz Helsinškog odbora). Eto, to je moja veza između pogrdnih grafita na zgradama Skupštine i Izvršnog veća Vojvodine i odsustva dečijih prava.

Moji roditelji sa svojim idejama i razmišljanjima nisu omiljeni u svojoj radnoj sredini, ja nisam shvaćen i prihvaćen u svojoj školi, jer sam dete takvih roditelja i kao takav usudio sam se da pohađam predavanja na temu demokrtaije u organizaciji koja u Srbiji nema baš veliku podršku.

I to je zapravo ključ moje veze između dve naizgled nepovezane teme: multietničnost Vojvodine i prava deteta. Umesto da se svi ljudi opredele za zajedničku ideju u vidu poštovanja različitosti mišljenja, koja bi nas svojim razvojem dovela do jedinstvene vizije, mira i blagostanja među ljudima, mi svi zajedno propadamo na rubu *ostatka sveta* i svi smo vrlo ponosni što smo Srbi! Pokazaćemo mi već njima!

Danas smo imali čas odeljenskog starešine i većina dece iz mog razreda kreće na višednevnu ekskurziju. Naša razredna im je prećutno odobrila upotrebu piva i vina: "Deco, neka to stoji kod mene!"

Moja drugarica Jovana (letos smo skupa bili u Letnjoj naučnoj školi u Petnici) i ja ne idemo sa ostalom decom. Oboje smo dobri mladi

ljudi i odlični učenici. Mi se ne uklapamao u takvu sredinu. Osećanja tuge i ponosa su mi pomešani. Čekam novembarsko testiranje za učešće u razmeni učenika na relaciji Srbija – Amerika.

Olivera Radovanović

(Kragujevac)

JESEN 200X.

Jana je jutros dobila pismo od Svetozara. Već danima je iščekivala njegov odgovor i presretala starog poštara Mitu, te se silno obradovala kada je, napokon, uzela pismo u ruke.

Zatvorila je prozor i time se izolovala od gradske vreve, i nestrpljivo iscepala kovertu. Otvori je, a u njoj, kao i uvek, čitko i uredno ispisana slova.

“Hej, djevojko!

Izvini što si malo duže čekala moj odgovor, ali mogu ti reći da je Banja Luka, u poslednje vreme, toliko interesantna da, iskreno, nisam mogao ni naći dovoljno vremena da ti se u potpunosti posvetim.

Evo, i dok ti ovo pišem, napolju duva vjetar i raznosi suvo lišće... Hm, nikada nije bilo ljepših boja! Šum ljudskih glasova mi neumoljivo golica uši i jedva čekam da se sa tobom pozdravim i izletim vani, draga drugarice!

Ovde raja oživjela! Sjedim ja jedan dan i pijuckam kavu i nesvesno posmatram ljude koji nasmijano prolaze pored mene! Svi se ljube, trče u zagrljaj... Svi se lepo nose u kakvim pantalonama i žaketima... grickaju kojekakve đakonije i sate provode jurcajući po parku! I ja sam sam podjetinjio sa njima!

Priznajem da me strpljenje izdaje i da bi sve što bih ti dalje pisao bilo traljavo i površno. Zato ću da te pozdravim, uz nadu da ćemo uskoro piti kavu zajedno, i da neće biti potrebe da, usled ovolike razdvojenosti, pišemo pisma, koja su isuviše mali kalupi da ti prenesu koliko te volim.

Puno, puno poljubaca od tvog Svete iz Banje Luke”

Jana stisnu parče papira uz grudi i duboko uzdahnu. Bila je srećna, jer je i Sveta napokon srećan! Kao i uvek, istog momenta je uzela olovku i papir i počela da piše.

“Dragi moj druže!

Iako me mori seta što si toliko daleko, veoma sam radosna jer osećam, i ne gledajući te, koliko si zadovoljan!

I neka mi Bog oprost, ali bila bih ljubomorna da se i ja ne provodim divno, ovde u Beogradu. Sve divno miriše...hm, na jesen, izmešano sa mirisima kifli iz pekare preko puta, koja ponovo radi!!! Sećaš li je se, Sveto? Znaš kada si se doselio u moju zgradu, i kada su te sva deca dirala... A ja te odbranila i odvela na najbolji burek na svetu?! Heeej!

I tada si mi obećao da, kada porasteš i budeš poznati pesnik, da ćeš mi napisati pesmu... samo za mene... Sećaš li se, ludo?!

I, imaš pravo... ova jesen je divna! I ne želim da je propustim...

Ja tebi vraćam nebrojano mnogo poljubaca, i da počneš redovno da mi pišeš, kako si i obećao, jer ću u suprotnom i ja postati lenja, eto, u inat tebi!!!

Zdravo druže!

Pozdrav iz Beograda!”

Sada potpuno ispunjena i zadovoljna Jana dohvati jaknu i šal i sa neopisivim žarom izlete na prepune ulice Beograda.

Nenad Jelenković

(Novi Sad)

KAKO VAS SAMO NE MRZI DA MRZITE

Čitate dnevnu štampu?

Ma, ne dajte se tek tako... To samo neko piše svoje *Nešto* na papir...
A mi valjda *Mislimo* svoje *Nešto* u glavi?

Da li nekad preispitate svoje stavove?

Pitate li se nekad "da li ja mrzim nekoga?"

U poslednje vreme, sportske vesti često sa poslednjih stranica pređu na one prve, rezervisane za političke vesti. Možemo pročitati kako su, recimo, navijači iz Zagreba pretukli navijače iz Beograda, što je više nego dovoljno da se ponovo probudi vampir mržnje (a ovaj naš, kao da oka nije sklopio). I naravno, prvo što ljudima padne na pamet je to da u Hrvatskoj ljudi mrze Srbe, a navijači jedva čekaju revanš u Beogradu da bi poslali istu poruku nazad...

Eh... ako ćemo po navijačima, onda i Srbi mrze Srbe, i Hrvati – Hrvate?

Kada pitam nekoga zašto mrzi Hrvate, odmah prebaci loptu na drugu stranu i glavni argument za mržnju kod nas je: "pa, i oni nas mrže"...

Dok je glavni argument tamo: "pa i oni nas mrže"...

I krug se zatvara...

Ako tamo neke budale imaju slične grafite, ako su puni mržnje... to je ista glupost, to su isto budale...

Kažite mi: ako je ta glupost to što oni tamo rade, pogrešna, kako može ta ista glupost ovde biti ispravna? Da li Srbija sme da nekim ubicama i manijacima progleda kroz prste samo zato što su Srbi!?!?

I naravno, uvek negativne vesti odjeknu jače i dalje od od onih pozitivnih.

Ja bih pokušao da proturim na drugi kraj vage svoje utiske iz Hrvatske... pa neka neko u Hrvatskoj onda stavi na drugi kraj vage ovaj moj utisak... Biće OK za početak obostranih pozitivnih vesti...

Imao sam prilike da ove godine nastupam na koncertima Hrvatskoj... Pre polaska, mnogi su mi iz Srbije govorili da ne idem, da nije sigurno, jer je bilo tih dana problema na jednoj rukometnoj ukatmici u Zagrebu.

Imali smo tri koncerta, dva u Zagrebu i jedan u Rijeci.

Godinama se bavim muzikom i nikada nigde nisam bolje prošao, nikada se nisam bolje proveo. Dve devojke su mi poklonile veliko plišano magare sa ceduljicom:

“Pozdravite nam Novi Sad. Vole vas vaši Zagrepčani”.

Basista mi je posle rekao:

“Ne mogu da verujem... Vidiš ti, šta su ti politika i političari? Upropastili su sve što se moglo upropastiti”.

I onda su počeli da upropašćuju i ono što se ne može upropastiti...

I u tome su uspeali...

Posejali su mržnju na svako zdravo tle, i retki su oni koji su ostali imuni na tu bolest...

OK, ja se borim na neki svoj način protiv toga i osećam se veoma dobro radeći ispravne stvari za sebe i svoje okruženje.

Znam da nisam puno toga promenio. Ipak je najjače oružje sveta – glupost... i teško je pobediti glupost...

Ne zato što je jača od pameti i razuma, već zato što je mnogobrojnija...

I previše...

Ljudi moji, ako mrzite bilo koga, ako čujete sebe da izgovarate neke reči mržnje, znajte da je i vas zahvatila bolest, koju možete da izlečite ako shvatite da možete da se menjate, ako preispitujete svoje stavove, ako dopustite da kažete sebi: “Nema veze šta misle oko mene i šta sam mislio

ranije... Razmislio sam ponovo i logično je da je ovo zdraviji i pametniji rezon i da sam zbog toga bolji čovek”.

Toliko je to jednostavno, to čak svako i kaže: “Čovek je čovek, kakve veze ima kako se zove i šta su mu roditelji”.

Koji je onda problem da i u praksi to bude tako, a ne samo na papiru?

Pa, mi sami smo problem...

Nemojte da ne pokušate da shvatite i da se ispravite... nemojte da vas mrzi.

Ako ste baš toliko lenji, onda bar neka vas mrzi da mrzite... To je na ovim prostorima već davno dosadilo...

P.S.

Nadam se da će ovi redovi stići do Zagreba:

Pozdravite nam Zagreb.

Vole vas vaši Novosađani i Pazovčani...

Nataša Kiković

(Beograd)

SVADBA, SVADBA, SVADBA

Priča je nastala inspirisana istinitim događajem, ako vam se pojedine scene i likovi učine poznatim u pravu ste, nažalost, ovakvih likova ima svuda oko nas, neki od njih se kriju i među nama.

Početak jula bila sam gost na jednoj svadbi u varošici nadomak Niša. Čim smo ušli u mladoženjinu kuću bili smo počašćeni, od slatka i vode do pečenja, kako to našem narodu dolikuje. Dok su neki sedeli za stolom, jeli i pili, domaćin i domaćica su, uz zvuke stare narodne svadbarske muzike i harmonikaša, raširenih ruku dočekivali goste, koji se nisu videli od veličine paketa koje su nosili, uz balone sa rakijom i neizbežne pečene prasiće. Pakete su im preuzimali oni koji su za to bili zaduženi. Na njih su lepljena imena, evidencija se vodi da se slučajno istom zgodom ne bi dao veći ili skuplji poklon od dobijenog. Okupljenim gostima domaćin je održao zdravicu, koju je ispratilo burno oko kamermana, a usplahirena strina pozvala je sve prisutne da "uđu" u kameru. Onda je pojedinim od gostiju domaćica podelila zadatke. Bila sam počastovana zadatkom da kitim svatove. Dok sam kitila sve prisutne osetila sam se vrlo važno, jer su svi gledali u mene. Onda sam shvatila da svi, ustvari, gledaju u kotaricu koju sam nosila, a koja se lagano ali sigurno punila parama. Izadžosmo svi ispred mladoženjine kuće, te odigrasmo jedno svadbarsko kolo. Dođe vreme da idemo po mladu.

Kad stigismo ispred mladine kuće, prijatelji nas domaćinski dočekaše, kako red nalaže. Sigurna ruka mladoženjina iz prvog hica ubi jabuku, koja je visila na jarbolu kod mladine kapije. Oduševljeni ovim junačkim podvigom svi pripucaše, i ovo me podseti na one kaubojske filmove u kojima se ne zna ko na koga i zbog čega puca. Pre nego što uđosmo u kuću da počnemo sa mladinom braćom da se cenjkamo za njenu vrednost, mladina tetka dotrča do nas, u ruci noseći okićenog petla koji je imao čak i perle oko vrata. Naše je bilo da ga kupimo, dobro nas je odrala, kažu, valja se.

Čenkanje za mladinu vrednost trajalo je dugo. Mladina braća, ubeđena da mlada mnogo vredi, a mladoženjina braća znaju da nije neka, jer je već isprobana. Ovu prepirku prekide mladin ujak. Nema smisla da se raspravlja o mladinoj vrednosti i nevinosti, jer je mlada u šestom mesecu trudnoće. Kupismo mi već nekako mladu i ona iz svoje sobe izađe okružena sestrama, lepa i fino našminkana, u beloj venčanici koja se vukla po podu baš kao kod junakinje jedne od dragih nam španskih serija. Bilo mi je drago što je mlada u toku sa dešavanjima. Mlada se najela šećera i meda, poslužena iz svekrvine ruke, koja ju je predhodno ljuljala u krilu, po starom dobrom običaju, a da bi svi videli kako se one lepo slažu. Kad mlada izađe iz kuće nastade pravo ratište, pripucaše i naši i njini. Čisto da se vidi čiji je kalibar duži i čiji je drveni kundak ručno rezbaren. Onda se svi puni radosti i veselja opet uhvatismo u još jedno dugo svadbarsko kolo. Odatle otiđosmo u Opštinu.

Ispred Opštine sam nastavila sa izvršavanjem svog zadatka. Ispostavilo se da je taj zadatak mnogo teži nego što sam mislila. Osim uklapanja boje svatovskih cvetova sa prošlovekovnim kostimima sredovečnih varoških dama, koje nisu obavestene da je minival davno izašao iz mode (jer kod frizera idu jednom godišnje, kad su bitna veselja) i sredovečne varoške gospode koje nikako da otkriju da teget, crno i braon nikako ne idu zajedno, a da bele čarape i crne cipele nisu u modi još od kako se u Americi raspala italijanska mafija. Ali, šta će, videli ljudi da tako nosi jedan vrlo popularan folk pevač sa najpoznatije obojene tv stanice u nas. Sve to bih nekako i preživela da mi nisu prilazile neke mlađane udavače sa molbom da dobro "ubodem" određene momke, jer su ih nekom drugom zgodom "uradili" za neke stvari. Gastarbajterke i gradske dame udarale su čežnju lokalnim, svojim modernim frizurama, lažno markiranom garderobom, veštačkim noktima, i dobro uklopljenim

cipelama. Omladina, ruku na srce, izgledala je pristojno, videlo se puno lažne markirane gaderobe, ali sa dobro uklopljenim bojama i obućom, tako da su sa jedne strane stajale verodostojne kopije pojedinih pevačica i glumica, a sa druge, političara i sportista. Nažalost, to nije bio kraj. Vrhunac zadatka je bio da obratim pažnju na to koliko mi novca daju određene osobe, i da to po mogućstvu zapamtim ili zapišem, da se istom merom vrati. Kad sve okončam, da podvučem crtu i dobro prebrojim, da bi se videlo ko je više novca dao, naši ili njih. U Opštini je bilo krajnje zanimljivo. Polupismena matičarka je s teškom mukom čitala reči koje su bile duže od šest slova, izgled Opštine nema potrebe da komentarišem, zamalo mi na glavu nije palo parče gipsa koje se odvalilo sa zida. Posle sudbonosnog *DA*, obećanja da će se voleti dok ih smrt ne rastavi i dugo iščekivanog poljubca, krenusmo u restoran da, kako to red nalaže, nastavimo sa jelom i pićem. Po izlasku iz Opštine svi se prvo izljubiše i islikaše sa mladencima, a onda potencijalne udavače stadoše u red da hvataju bidermajer. Hvatanje je bilo filmsko, gotovo akciono, izguraše se, izgaziše se, ali bidermajer ipak uhvati muško.

Na putu do restorana, scena ista kao i na putu do mladine kuće, kolona automobila, svima ruka na sireni, naravno, i zastava. U restoranu, svako je imao svoje mesto, podeljena po rodbinskoj liniji, prijateljskoj hijerarhiji, jednom rečiju, sve moj do mojega. Svadba k'o svadba, osim velikih hitova izvorne narodne i folk muzike, verovali ili ne, nije izostalo ni nekoliko Bajaginih hitova. Nizaše se tako pesma do pesme, pa opet dođosmo do svadbarskog kola. Muzičari odsviraše jedno kolo-ubicu. Ovo kolo specifično je po tome što traje dvadesetak minuta i više. U kolo se hvataju svi, mlado, staro, pa ko živ, ko mrtav. Skaču, cupkaju, gore, dole, ljuljaju svi, grudi izleću iz dubokih dekoltea, znoj lije, al' se ne prestaje. Impresionirana ovim kolom, setih se jedne neobične pesme koju sam čula na jednom sličnom veselju, "Svadba muška, samo neka ljuška". Posle kola, prevaranti muzikanti odsviraše i jedan pravi južnjački čoček, tu se većini muškaraca ozari lice, setivši se svojih mlađih dana kada su obilazili kafane i pravili srću, te popadaše na kolena ispred svojih žena. Goste obeznanjene od alkohola, ponešene zvucima muzike, pratilo je budno oko seoskih tračara, jer gre'ota bi bilo da varoš ostane u nezanju kako je bilo spremljeno, da nije nešto zafalilo, kako je ko izgledao, s kim je igrao, očijukao, a posebno za to, ko je koga popreko pogledao. Osim budnih tračerskih očiju dešavanje je pratilo i neizbežno fotografisanje.

Slike su na kraju ispale višestruko skuplje od očekivanog, jer su se u njih kao i u dovođenje muzike ugradili svi, od fotografa, preko onog ko ga je preporučio, onog ko ga je doveo, do gazde restorana. Moj zadatak odavno je bio završen. Sada je na scenu stupio "čuvar para". To je najčudniji od svih zadataka, jedan od retkih momaka koji ne pije bio je određen da gleda ko je koliko para dao na muziku i da mu "čuva" novčanik da ne pretera. Sem toga, on vodi računa da više ljudi ne plati istu pesmu, a da ih slučajno muzika ne zakine i odpeva samo jednom, tako da smo istu pesmu slušali više puta, od kuma, od starog svata, od mladinih, od mladoženjenih... U pola veselja domaćin opet održa zdravicu i krete zdravljenje – to je onaj čudan običaj u nas kada mlada i mladoženja idu od gosta do gosta, zdrave se i ljube, a gosti im daju koverte koje se odvajaju u posebnu korpu. Posle zdravljenja i nekoliko blokova narodne muzike dođe red i na mladenačku tortu. Torta je bila na tri sprata sa figuricama mladenaca na vrhu, ukrašena ogromnim cvetovima raznih boja. Prvim parčetom mlada najpre nahrani mladoženju, a onda na moje iznenađenje konobar donese nekoliko čaša i flašu šampanjca kojom su mladenci nazdravili s kumovima.

Vrhunac svadbe nastao je posle ponoći. Pijani i polupijani gosti jedni sa drugima iz poštovanja ukrštali su čaše rakije od dva deci i nanovo vadili svoje pištolje i karabine, jer ako se ne pripuca veselja nema. Kad se šenlučenje završilo, a moglo je i duže da traje, s obzirom da je pola policijske stanice bilo prisutno, mlada je skinula štikle i zaigrala na stolu. Popela se uz pomoć devera, koji je pripit zamalo nije ispustio. Tu njen brat, pogođen zavičajnom pesmom, razbi sebi puni flašu o glavu. Srča leti, glava krvari, a razne monete lete iz džepova, "da se znaje da se ima". Okupljeni, zagrljeni u velikom krugu, zavičajne pesme zapevaše svi. Oni što sa namerom odoše u veliki grad i oni što sa trbuhom za kruhom odoše u beli svet. Mnogi od njih međusobno godinama ne razgovaraju. Zbog ljudske gluposti, zaoštavštine, zavisti i toga što neko ima bolji auto ili sprat više na kući.

Što bi moja baka Tana rekla: "Pijanoj snaši mili deverići". Svi su se setili rodne grude i zavičaja, suze samo liju, zagrljaji na sve strane, odjednom se svi vole. Pominju se i mrtvi, pokoj im duši, ko fali i šta bi rekao da je tu. Muzičari su kraj stola, a deo gostiju pod stolom. Naručuju se pesme iz vremena kada je moja baka bila devojka. One o divnim pejzažima naših sela, ljubavnim pastoralama, pastiricama, vodeničarkama. E-e-e, to su bila vremena. Sva moja dobra volja, da kurtoazije radi budem deo

ove neobične skupine, nestala je kada je posle velikog hita (popularne pevačice sa neobičnim prezimenom, sa već pomenute obojene televizije): "Daću, daću, daću nego šta ću, ali mi je ipak stalo da te mučim malo" jedan od domaćina održao pozdravni govor: "Dra-gi-gi-gi go-sti-sti-sti, hva-la-la-la što ste ste doš-li-li-li, jedite-tete i pijte-tete i dobro se provedelite-tete, pa se opet vidimo-mo-mo istim povodom-om-om". Nažalost, sve što je lepo kratko traje, a ove moderne svadbe traju samo jedan dan i ova naša svadba morala je jednom da se završi. Domaćini, uz zagrljaje i zahvalnost što su svojim prisustvom uveličali njihovo slavlje, ispraćaće goste koji im se zahvaljivaše na gostoprimstvu i obećavaše da će se uskoro opet okupiti istim ili sličnim povodom. Meni je jedino žao što su neke žene zbog toga što su svojim muževima brojale ispijene čaše po povratku kući bile izgrđene ili možda prebijene.

Jedino što je na opšte iznenađenje svih na ovoj svadbi izostalo su trubači, a pored toga nije poštovan dobri i stari običaj sa pogačama (mladinom, mladoženjinom, kumovom, starojkovom) koje treba da idu od stola do stola, na koje se, naravno, stavljaju pare. Ovaj propust je narednih nekoliko dana bio glavna tema varoških ogovaračkih krugova.

Avaj, dok se u Srbiji ukrštaju čaše i flaše, pljuje po podovima, usta brišu rukavima, bacaju opušci na sve strane (jer pepeljara još nije stigla u naše krajeve), tuku žene i deca, maltretiraju i ubijaju životinje... Oni malo srećniji i kulturniji udoše, ili se spremaju za ulazak u Evropu. Kako stvari stoje, jer mentalitet u nas ne promeni se za poslednja dva, tri veka, biće ovo još jedna srpska golgota i trnovit put koji ćemo morati da pređemo da bi smo uhvatili korak sa civilizovanim svetom. Jedino dobro što iz celog ovog neobičnog ponašanja proizlazi, s obzirom da pokušavamo da pratimo trendove, mislim da bi osim gibanice, čvaraka, rakije, Guče i autentičnu svadbu trebalo proglasiti našim brendom, a da pritom ne moramo brinuti da će nam neko ukrasti autorska prava.

Milica Stevanović

(Kragujevac)

SVETLOST ŽIVOTU...

Svaki novi dan nas dočekuje svetlošću. U ljudima se budi osećaj nepristupačan proveri, objašnjavan nekorisnim i sumnjivim rečima.

Živimo - predani vremenu koje je oko nas; volimo – predani voljenima. Slažemo ogrlicu gde je svaki biser jedan dan našeg života koji je neprikosnoven. Sve ređe se usuđujemo da izgovorimo reči, jer one uvek znače suprotno od onoga što mi želimo.

Postoji govor koji će neko otkriti sutra, a neko neće ni pokušati da ga otkrije. Za naše dobro, moramo ga već sada obuhvatiti mislima. Jer to je jezik značenja.

Uvek ima nečeg nalik na tihe ristanke. Primećujem to po igrama, koje polako počinju da se sapliću. Primećujem po bajkama, koje smo do sada tako lepo izmišljali, ali i bajke počinju sve manje da nam veruju. Naše potrebe postaju nezadovoljene, a mi usamljeni, razočarani, povređeni i slomljeni.

Ni sadašnjosti se ništa ne može dodati. Dakle, ostaje nam jedino budućnost, zato sanjarimo, letimo i pišimo budućnost još danas. Borimo se jedni za druge; budimo povezani ljubavlju, uzajamnim razumevanjem, poverenjem, iskrenošću, toplinom... Za naše bolje sutra!

Bezbroj mesta nas čeka i svuda možemo stići. U našim rukama ljubavlju spojenim svaki dodir će biti pripitomljen i krotak. I ako,

nepažnjom pokušamo nešto da usmrtime, nećemo uspeti, jer sve čega se dotaknemo pretvoriće se u život.

“Trčimo” i susrećemo se sami sa sobom, gubeći se u daljinama sebe kao kapi čiste svetlosti! Tragamo za sopstvenim identitetom, inspiracijom i autentičnošću. Retki su oni koji shvataju granicu slobode, a još ređi oni koji shvataju slobodu granice.

Eskimi kažu: “Ne zidaj vrata veća od kuće”. To je isto što i zidati prozore manje od očiju. U borbi za naša prava iako se okliznemo nekada, u životu, ne gledajmo to kao pad u sunovrat, nego pad uvis.

Činjenica je da ljudi podležu uveravanju. To uveravanje je često i pogrešno. Zato, ne dozvolimo istini da se uspava. Ne zatvarajmo vrata pred glasovima svojih želja. Izrazimo crvenim i zelenim bojama ljudske “strašne” strasti...

Ne dozvolimo da nas pokoleba neko čije lice ne odaje svetlost. Verujmo u ostvarenja svojih ciljeva i imajmo u vidu da svaki naš postupak može biti varka. Baš kao što je i svet drugačiji kad ga posmatramo sa ove ili one strane oka.

Onome, koga posmatram u ogledalu s nadom, ja sam nada koju on posmatra iz svog sveta. Ne verujem ničemu što se može primetiti samo sa jedne strane vida.

Andraš Juhas

(Novi Sad)

KUDA SE TO KREĆE ZAŠA ZEMLJA

„**N**ikada više se devedeseta vratiti neće. Mi smo deset godina strariji, siromašniji, propaliji i to je cena naše gluposti i naše neodgovornosti”.

Devedesete godine imao sam šest godina. Nisam znao šta je društvo, šta je politička stranka, šta je predsednik. Nisam znao da te stvari postoje i da neki drugi ljudi imaju uticaj na moj život, a da to nisu moji roditelji. No, znao sam, recimo, da ću sledeće godine krenuti u školu.

Devedesete mi je bilo čudno što neki naši rođaci i komšije napuštaju zemlju sa namerom da se nikada ne vrate. Nisam shvatio zašto odlaze; ja sam živeo bezbrižno. Na jesen sam krenuo u školu, a moji roditelji su sve češće pričali o nekom ratu. Iz filmova sam znao šta je rat i setio sam se tih ljudi koji su napustili zemlju prethodne godine. Naslutio sam šta je bio razlog...

Za moju generaciju govorilo se da smo suviše rano počeli da se „bavimo politikom”. Niko od nas dece se, naravno, nije bavio politikom, ali svi smo pričali o tome. Da li je to loše ili nije, ne bih znao reći, to je bila realnost. Sećam se da su početkom devetdesetih - možda je to bila devetdeset treća - moji roditelji su nekoliko noći uzastopno išli negde sa nekim plakatima. Želeo sam da idem sa njima, ali oni nisu hteli da me vode. Posle su mi reki da te plakate lepe i da su ljudi na plakatima Ivan Đurić i Tibor Varadi, da su oni univerzitetski profesori i da će oni da smene

Miloševića. Tada sam prvi put odredio značenje reči „politika“. Shvatio sam politiku kao borbu određenih ljudi protiv zla. Naravno, odmah sam pozeleo da postanem *Političar*. Da se borim za dobro, da dovedem državu u red. Predivna je dečija naivnost.

Rastao sam u ambijentu pesimistične političke borbe mojih roditelja i njihovih istomišljenika. Njihov pesimizam, hvala bogu, nisam mogao da razumem. Krenuo sam u srednju školu i najzad je došao trenutak kada sam i ja mogao da učestvujem „u borbi za dobro“. Pokret Otpor mi je bio ideal. Delite letke, lepите plakate, a pri tom nemate ni najmanje jasnu sliku o političkim prilikama u vašoj državi, niti imate političko znanje, a ni potrebu da ga steknete. Zašto je bilo tako? Zato što sam dozvolio da budem vođen emocijama. Poverovao sam u korisnost revolucija, poverovao sam da je za *Promene* dovoljno da se što više nas dere i zviždi na ulici.

5. oktobra smo „pobedili“. Sada se pomalo stidim tog neplodnog perioda svog života. Bio sam najivan i lenj. Kao dete, nisam verovao u Deda Mraza, kako sam mogao, kao srednjoškolac, da verujem u revoluciju?

„Iskreno rečeno jednom prosečnom građaninu nedostaje slika celine: kuda se to kreće naša zemlja, šta se događa sa nama? Nekako je kao jedno razbijeno ogledalo sve.“

U roku od jedne decenije skupila se dovoljno velika masa za smenjivanje Slobodana Miloševića, i neposrednih nosilaca njegove vlasti. Fizički kriterij *Promena* je, dakle, bio ispunjen, ali nedostajala je intelektualna dimenzija. Ja se slažem sa mišljenjem da je ljude instinkt preživljavanja naterao da glasaju protiv režima Slobodana Miloševića. Glasali su, jer su osećali da, ako se nešto ne promeni, njihovi životi će biti ugroženi. Naglašavam: motivi su bili instinkti i osećaji. Mnogi nisu postavili sebi pitanja: zašto treba smeniti Slobodana Miloševića? Šta će se postići sa promenom vlasti? Šta se može, a šta se ne može očekivati od buduće vlasti? Nedostajala je svest o situaciji u kojoj se Srbija nalazila 2000. godine, nedostajala je svest o budućoj tranziciji, nedostajala je potreba da se misli. Uprkos ovom nedostatku intelektualne dimenzije promena, kažemo da je 5. oktobra u Srbiji pobedila *Demokratija*. Od nje su, instinktima vođeni građani, očekivali mesijanske sposobnosti.

„I to nije nikakva garantovana stvar da smo mi usvojili demokratiju, da idemo u ekonomske reforme, da idemo prema Evropi. To nije garantovana stvar, to je šansa i može da bude prokockana sutra.“

Ja sam, grubo rečeno, „počeo da mislim“, kada sam postao student. Tri godine su tada prošle od promena, i morao sam da uvidim da se ne vodi „obećana politika“, da moje snove o zdravom i plodnom demokratskom društvu niko neće ostvariti.

Da bi demokratija zaista postojala mora biti izlečen kompleks „potreban mi je vođa“. Ja biram svog predstavnika u parlamentu. On radi za mene, ne ja za njega. Građani prepuštaju vođenje države svojim predstavnicima koji su za taj posao plaćeni i samim tim, odgovorni tim istim građanima. Princip je, kao što vidite, jednostavan. Nažalost „demokratska vlast“ nije pokazala, niti pokazuje spremnost da obrazuje demokratsku javnost. Paradoksalno, zar ne? Problemi koji se provlače kroz svako novije istorijsko doba u Srbiji su, dakle: neobrazovanost, lakomislenost, nekritičnost, konformizam u siromaštvu (koji se ispoljava u neprestanom kukanju i ne-činjenju). Ovi problemi se, pre svega, rešavaju obrazovanjem. Možda grešim, ali sam prilično tvrdoglav u ovom stavu.

„Da bi se promenila Srbija, mora svako od nas da se malo promeni“ ... „Ja vas pozivam, vas pojedinačno, da kad se probudite, probudite se veseli i recite: evo ga, još jedan dan! Imam šansu da nešto uradim“ ... „Morate da motivišete sebe, morate da motivišete vaše sugrađane, morate da motivišete one sa kojima ste u istom timu.“

Kaže se da je mentalitet kriv. Srbiji je potreban vođa, timski rad je nešto što ne pije vodu u Srbiji. Treba sporo ići ka Evropi jer mi smo balkanci, razlikujemo se od Zapada, itd. Meni nije jasna ova uloga mentaliteta u celoj priči o reformama. Ako smo svesni da taj takozvani mentalitet smeta, zašto nema ozbiljnih tendencija da se on promeni. Mi imamo neke društvene probleme koji imaju srednjevekovni karakter. Pokornički mentalitet je jedan od njih.

Građani čine državu. Ukoliko prosečan građanin postaje obrazovaniji, vredniji, samosvesniji, temelj države se jača. Ona postaje kvalitetnija. Reforme u Srbiji niko neće sprovesti silom. Ako ne postoji potreba za novim standardima, za učenjem i radom, i još gore, ako ne postoji ni spremnost da se novi standardi prihvate, onda... Ne znam šta treba činiti u takvoj situaciji.

Umesto medijske represije državne televizije, sada imamo tabloidizaciju javnog mnjenja. „Kurir“ je najčitaniji dnevni list, u školama se i dalje uči mit umesto istorije, nastavlja se stari politički projekat stvaranje kvazi-tradicije.

U Izraelu je, zbog širenja siromaštva, državna crkva preuzela značajnu ulogu u školovanju dece. Dotična institucija nudi besplatno školovanje, besplatan smeštaj i ishranu; cena koja se plaća je pokornost crkvenoj vlasti koja ima neposrednu političku ulogu u državi. Ja ne znam ko je glasao za Srpsku pravoslavnu crkvu na poslednjim izborima, ali ona je politički aktivnija od većine stranaka. Jel' to malo podseća na situaciju u Izraelu?

“I vi ste mlad čovek i ja vam kažem: gledajte u budućnost. Gledajte u budućnost i tamo ćemo se sastati Vi i Ja, pošto ja imam nameru da još živim u budućnosti.”

Jesen je čudno godišnje doba, znate. Svake jeseni se priroda priprema za dugačak san. Volim jesen. Tera me na razmišljanje, budi u meni umeren, zdrav optimizam. U njoj vidim potrebu za obnavljanjem, potrebu za promenom sitnica koje, ustvari, čine značajan deo celine...

U istoriji su se velike revolucije dešavale u jesen. Naša revolucija takođe. Društvo se umori od takvih događaja, potreban mu je san. Možda se i zato dešavaju u jesen, da bi se zima prespavala. U Srbiji zima predugo traje.

(Svi citati su reči Zorana Đinđića
uzeti iz filma Aleksandra Mandića, “Ako Srbija stane”)

Irena Đorđević
(Kragujevac)

DEMOKRATIJA

Kada je Platon pisao svoju "Državu", imao je na umu kolektivnu svest u termitskoj zajednici. Moramo se složiti da je svaka zajednica konfuzna.

S druge strane, ako bismo se upustili u suštinu pojma demokratije, počev od samog značenja reči, ne smemo dozvoliti slobodno tumačenje da se radi o vladavini naroda. Jer, šta bi to značilo drugo, no rađanje anarhije, koja ne vodi ničem drugom no društvenom i socijalnom haosu. Demokratiju treba shvatiti kao stih u kome svako od nas može naći sebe. Ako se držimo osnovnih normi ponašanja i kulture, dobili bismo ono spokojstvo koje je uvek dovoljno za sreću i mir. Neki bi možda rekli da je samo poštovanje normi i nekih principa ograničavanje slobode, da je poštovanje drugog ponižavanje sebe, ne shvatajući svoju veličinu u fleksibilnom odnosu prema svemu oko sebe.

Prihvatiti volju građana jeste demokratija. Naravno, ta volja je najmerodavniji parametar za prosperitet većine na globalnom planu. Poštovati volju naroda znači poštovati narod, državu i budućnost.

Prava i slobode, ali i obaveze građana regulisani su Ustavom koji sve to građanima garantuje, ali treba postaviti jasnu granicu dokle idu

prava i slobode, a kad počinju obaveze da bi se izbegli negativni efekti volje.

Prava i slobode su predviđeni i drugim aktima, Zakon o zaštiti zdravlja, Zakon o zaštiti na radu, Zakon o zaštiti životne sredine, Zakon o javnom redu i miru itd.

Ne bih da forsiram termin "demokratija" u smislu mladalačkog shvatanja slobode i prava koje ostvarujemo u kući ili u školi, jer smatram da je dužnost drugih da vode brigu o nama, podržavajući ono što građani žele i potvrđujući planove za bolje sutra.

Teoretičari svoje viđenje demokratije postavljaju kroz prizmu svojih misli, što je svima poznato, iščitano i proučeno kroz školsku nastavu, a ja smatram da čovek koji treba da oseti misao prenetu u praksu, mora razumeti svoje granice koje su mu postavljene.

Sjaj demokratije jeste u primeni. Primeniti slovo sa papira je teži posao nego podneti breme i samu misao o slobodi. Naravno, nekada smo pričali o fizičkoj slobodi, danas je reč o slobodi misli i izražavanja bez sankcionisanja za svaki korak i svako slovo. Upravo je demokratija osnova i vid za formiranje idealne zajednice u svakodnevnom životu. A to je zato što imam slobodu mišljenja i njenog iznošenja roditeljima. Često diskutujem sa njima, obično ih pitam za mišljenje, ali isto tako oni osećaju potrebu i obavezu za mojim mišljenjem. Nekada nam se odluke razlikuju, ali to moramo da tolerišemo. Svako ima svoja prava, ali da bi demokratski odnosi opstali moramo voditi računa i o toleranciji. A škola je jedna velika demokratska zajednica. Nekada učenici previše sebi daju prava, time se nemoralno ponašaju i dolazi do sukoba, samim tim dolazi do nepoštovanja starijih i profesora i narušava se njihov autoritet koji treba poštovati. Dozvoljavam profesoru da podstakne moju misao da se rodi, razvije, da se ostvari. Tada se osećam samostalno, kreativno, inicijativno. Zadovoljna sam sobom, a moji roditelji i škola su zadovoljni sa mnom.

Poznato šta je mislio Aristotel, ali mene niko nije pitao šta ja mislim o demokratiji. Imam pravo da u demokratiji pričam na ovaj način.

Mara Živkov
(Beograd)

“KO UME, NEK’ PROČITA!”

Postoje dva isprepletena problema kojima, mislim, nije posvećena zaslužena pažnja: jedan se tiče kontrole nad medijima i dostupnosti (ne)istinitih informacija, a drugi se tiče populacije kojoj su ove informacije upućene. Dalje, pokušaću da navedem nekoliko primera iz istorije, kada su kombinacija elite, medija, laži, predrasuda i nepismenog građanstva dovele do strašnih zločina.

U postmodernom talasu koji nas je zahvatio, informacije su naše glavno oruđe u bitkama koje vodimo na tržištu i u javnom životu uopšte. Međutim, šta se dešava ako su podaci kojima raspolažemo pogrešni? Ko su ljudi koji odlučuju o tome šta možemo saznati, i koji je domet njihovog uticaja? Da li smo, zapravo, svesni koliku moć imaju oni koji kontrolišu medije i na koje su je sve načine koristili u prošlosti?

Zakasnelo istraživanje je pokazalo zastašujuću istinu koju čak ni najveći pesimisti ne bi očekivali, a to je da je gotovo polovina populacije funkcionalno nepismena, tj. ima ozbiljne probleme sa pismenošću (ne ume da se potpiše, ne razume pročitani tekst, ne može uopšte da ga pročita...). Zašto su ovi podaci toliko alarmantni? Zato što je SA takvom populacijom lako manipulirati na osnovu nepotpunih informacija, ili čak potpunih izmišljotina. Postavlja se pitanje, da li je ova grupa funkcionalno nepismenih ljudi o kojoj govorimo, sposobna da kritički misli, i kakve to posledice može imati po društvo. Nažalost, pored komunikacijskih

tekovina XXI veka – velike dostupnosti novina, časopisa, interneta, televizije, građani Srbije liče na iste one građane sa početka devedesetih, kada su išli u rat, a nisu postavljali mnogo pitanja. Posebno, kada postoji smanjena obrazovanost i kritičnost stanovništva, veliki je značaj medija za oblikovanje stavova kojima će se ljudi rukovoditi tokom burnih društvenih potresa – poigravanje njihovim “vekovnim” strahovima od unutrašnjeg neprijatelja, ili pretećeg suseda, uobličavanje postojećih stereotipa o manjinskim grupama, izvrtanje “istorijskih istina” i, na kraju, davanje osnovnih smernica za delanje protiv jasno definisanog neprijatelja. Ovaj proces oblikovanja javnog mnjenja nije uopšte jednostavan, za njega je potrebna dobra ideološka matrica kojom se kasnije uspešno mogu objašnjavati sve nove situacije. Ksenofobija i opšta paranoja koje su bile dominantne u javnom diskursu devedesetih u Srbiji predstavljale su samo osnovnu građu koja se lako dala primeniti i, primera radi, na bombardovanje 1999. godine. Na isti način je Hitler svojevremeno, matricu o Jevrejima kao glavnim neprijateljima umiruće nemačke privrede tridesetih godina XX veka vešto prilagodio okolnostima Drugog svetskog rata, kada su Jevreji, združeno sa sovjetskim boljševicima delovali na uništenju nemačkog naroda. Namerno povlačim paralelu između ova dva slučaja, jer u obe situacije ratno huškanje ima veoma značajnu ulogu. Suština ratova bila je u uprezanju nacionalnih netrpeljivosti, odnosno etničkih predrasuda u odgovarajuće amove kojima su tadašnji političari upravljali prema sopstvenim ciljevima, a kao osnovno sredstvo su koristili medije. A, posebno prijemčiva grupacija ljudi za medijski plasirane ratne ciljeve je upravo neobrazovani sloj ljudi koji se rukovodio emocijama kojima su se tadašnji moćnici vešto poigrali.

Ranih tridesetih godina XX veka kada je Hitler došao na vlast u Nemačkoj, on je na raspolaganju imao potpunu kontrolu nad informacijama koje su puštane u javnost, i u takvim se okolnostima aktivno vođene kampanje protiv Jevreja pokazao strašan uticaj koji mediji mogu imati na široku populaciju. Kristofer Brauning, u svojoj knjizi “Obični ljudi” u objašnjenju zločina koje su tokom Drugog svetskog rata počinili obični Nemci, ističe kao značajan razlog manipulaciju informacijama kojom su rukovodili Hitler i njegova partija. On ide tako daleko da tvrdi da je sticaj ratnih okolnosti u kombinaciji sa sveprisutnom nacističkom ideologijom bio dovoljan da uveri obične Nemce kako je opravdano ubijati nedužne jevrejske žene i decu!

Isti sistem zloupotrebe stereotipa, kakve je Hitler imao tridesetih godina XX veka, Milošević je koristio devedesetih godina. Kao važan instrument svoje moći, Milošević je, takođe, koristio medije za ideološku indoktrinaciju stanovništva.

No, kakva je medijska slika Srbije danas?

Da li je ispravno pretpostaviti da je u medijskom polju Srbije došlo do određenih pozitivnih promena u tzv. petoktobarskoj petoljetki? Da li su mediji danas profesionalniji nego pre 5. oktobra, ili ih predstavljaju oni isti Miloševićevi novinari, koji ovaj put ne rade za jednu *TV Bastilju*, već svaki ima drugog gospodara? Ono što je nedvosmisleno ostalo nepromenjeno je sposobnost medija da stvore određenu društvenu klimu koja po pravilu pogoduje uskim interesima centara moći.

Društvena klima je naizgled neuhvatljiv pojam, ali ona je od velikog značaja kada je u pitanju oblikovanje stavova ljudi koji ih pokreću na delanje, ili ih, pak, uljuljkuju u ideji da svojim uzdržavanjem od delanja ne čine ništa loše, ili neopravdano sa moralnog stanovišta. Ona, naprotiv, može biti veoma uhvatljiva kada se kritički pristupi analizi sadržaja koji se plasira u medijima, kada se saberu javni pozivi na linč, kao i posledice takvih poziva, koje su većini mnogo očiglednije od same pripreme za njih. U određenoj društvenoj klimi ljudi se osećaju udobno i sigurno da misle, ili postupaju na određeni način, budući da nailaze na podudarne stavove u dominantnim medijima. A ukoliko se u tim objavama nasilje odobrava ili čak propagira, očekivana je katarza kada do najavljenog dođe. Dva najpoznatija pojedinačna primera za ovo su Slavko Ćuruvija i Zoran Đinđić, na čiju se smrt javno, u medijima pozivalo.

Događaji u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, tokom nasilja na Kosovu u martu 2004, pokazali su da postoji grupacija ljudi koja je spremna da veoma brzo reaguje na situaciju koja je u medijima imala jak emotivni naboj. Svedoci smo da postoje društvene grupe koje su bile sposobne da se organizovano okupe i spale najstariju versku islamsku ustanovu u Beogradu – beogradsku džamiju i džamiju u Nišu, a da je postojalo naređenje da se nasilje u Beogradu ne sprečava. Takođe, određeni mediji, pre svega elektronskim putem, pozivali su na reakciju građana kao vid "podrške" Srbima na Kosovu.

Primer spaljivanja džamija ilustruje koliko je naše društvo nesposobno da na nasilje reaguje hladnokrvno i promišljeno, pokazuje "opravdanost" nasilja koje je upereno protiv verskih manjina, koliko mediji mogu da budu

moćni i koliko je stanovništvo podložno toj moći. Zastrašujuće je što ovo društvo neće biti u stanju da uoči neke buduće (ili, pak, goruće) probleme, ili potencijalne sukobe, a samim tim ni da reaguje na staložen, kritičan i racionalan način, što bi dolikovalo razvijenom građanskom društvu. Za tako nešto je potreban viši nivo društvene svesti koji ovde, kako činjenice i iskustvo pokazuju, ne postoji. Smatram da najveću odgovornost za to ima intelektualna elita, koja bi trebalo da svojim stavovima utiče na javnost, kritikuje pozive na nasilje, te propagira moralne vrednosti koje bi morale biti temelj demokratskog društva.

Tamara Stojković

(Novi Sad)

RAZLIKE I VREDNOSTI KAO IZAZOV

Prvo su odveli Jevreje. A ja se nisam protivio jer nisam bio Jevrejin.

Zatim su odveli komuniste. A ja se nisam protivio jer nisam bio komunista.

Zatim su odveli sindikaliste. A ja se nisam protivio jer nisam bio sindikalista.

Zatim su odveli i mene. A niko nije ostao da se protivi tome.

Pastor Niemöller, žrtva nacista

“Širom zemljine kugle stradaju nedužni samo zato što im je boja kože drugačija od onih koji ih osuđuju i kažnjavaju, samo zato što se bore za druge vrednosti, samo zato što zastupaju drugačije verske i političke ideje, samo zato što pripadaju nekim drugim kulturama ili naprosto, žive drugačije od sredine u kojoj su se sticajem okolnosti našli.”

Možete li zamisliti kako bi nam život bio lepši i bogatiji da nam je osnova za razumevanje različitog, trpeljivost i saradnja čvršća nego što jeste?

Nažalost, često smo poslednjih godina na našim ulicama tj. fasadama mogli da primetimo fašističke, šovinističke i nacionalističke

grafite. Teme sa ulica sporo dolaze do predstavnika lokalne vlasti, a veliki broj građana je nezainteresovan i distanciran. Ali to je samo vrh ledenog brega.

Ono što je Vojvodinu vekovima simbolizovalo i jačalo njenu posebnost su jezičke i kulturne razlike. Te razlike i vrednosti su uvek predstavljale izazov, napor i trud za sve njene žitelje da se ona održi i razvija kao specifična i jedinstvena regija. Usled konflikata, kriza i ratova koji su ovaj prostor zahvatile, narušeno je sve ono što se zove tradicionalnim kulturnim bogatstvom. Došli smo čak u alarmantnu situaciju da je stepen informisanosti većine, ali i manjina o onim "drugima" i njihovim problemima, potrebama i prohtevima postao nedopustivo nizak. O "drugima" se zna vrlo malo, a još je gora opšta tendencija, da usled sveopšte dezintegracije i zatvorenosti ni ne postoji želja za tim.

Tolerancija označava trpeljivost. To nije bilo kakvo dopuštanje, već trpljenje, podnošenje, nečeg što nam smeta, što nam se ne sviđa, nečeg što neodobravamo. Celokupni ljudski život zahteva toleranciju među ljudima. Na nivou zajednice i kulture treba graditi poštovanje za drugog. Tolerancija je pitanje osnova zajedničkog opstanka, a ona je uspešna ako je uzajamna. Aktuelnim se naročito čini pitanje tolerancije u multikulturalnim i višenacionalnim društvima koja nisu homogena ni nacionalno, ni verski, ni kulturno. Tolerancija ipak ima granice preko kojih ne bismo smeli ići. Niko nema pravo da ono što je različito proglašava lošijim, jer kada izgubimo pravo da budemo različiti mi gubimo pravo da budemo slobodni.

Borba za ostvarivanje ljudskih prava je dugotrajan posao, a da bi se obavio, potrebni su upornost, odlučnost i znanje. Postoje dve stvari koje otežavaju ovu borbu. Sa jedne strane, to su građani koji nisu dovoljno uporni, koji se kod prvih neuspeha obeshrabre i dižu ruke od borbe za ostvarivanje ljudskih prava. Drugi razlog je višedecenijski strah građana od vlasti. Kod nas ljudi poštuju vlast i autoritet vlasti, što je u redu, ali ne po svaku cenu. Zapravo, ne onda kada vlast zloupotrebljava svoju moć. Kako bismo u pravom smislu reči počeli ozbiljnu borbu za ostvarivanje ljudskih prava moramo se osloboditi straha od vlasti. Autoritet se mora poštovati, ali moramo shvatiti da vlast postoji zbog nas, da ona živi na naš račun, jer je mi plaćamo, i da ona mora da služi nama, a ne mi njoj. Ako počnemo ovako da razmišljamo ostvarićemo prvu etapu borbe za ljudska prava koja je, kako individualna, tako i kolektivna. Kolektivne

akcije baziraju se na građanskoj solidarnosti bez koje nema građanske demokratske države. Kada su nečija prava ugrožena nemojte sebi reći da vas se to ne tiče, pre svega zato što ćete se možda naći u istoj situaciji.

Gabrijel Garsija Markes u svojoj pesmi "Komadić života" u jednoj strofi govori ovako: "Naučio sam da čovek ima pravo da gleda drugog odozgo jedino kada treba da mu pomogne da se uspravi." To je i suština priče o multikulturalnosti, o tome kako je za zdrav život neophodno samo biti čovek i da su otvorenost i radoznalost, kao i sposobnost da se upitamo i da prihvatamo, da dajemo i da volimo, vrednosti koje se od prvih ljudi, pa naovamo, kroz celu civilizacijsku bujicu, nisu menjale, niti postoje objektivni i prihvatljivi razlozi za to.

Tijana Vladisavljević

(Novi Pazar)

BUDUĆNOST, LJUDSKE SLOBODE I PRAVA

Govoriti o budućnosti vrlo je izazovno, zbog toga što se radi o Gobimnoj materiji koja zahteva ozbiljan i produbljen pristup i vizionarsku realnost. Ovo podrazumeva da bi ovaj rad morao biti vrlo obiman; međutim, svrha rada to ne dopusta, pa se u najboljem slučaju treba pribeći uzimanju u obzir samo najbitnijih procesa i promena sredinom ovog veka uz njihov kraći opis.

Postoji metodološka teškoća zbog koje se može lako zapasti u krupne greške, jer ne postoje egzaktni i provereni pokazatelji budućih promena. Da bi izbegli da budemo proroci u ovako kompleksnoj stvari nužno je koristiti dosadašnja iskustva, odnosno deduktivni način zaključivanja i intuiciju.

Ukoliko se odnosi na lokalnom i globalnom nivou budu odvijali kao u dosadašnjem toku istorije, odnosno, da ne bi došlo do radikalne izmene tog toka, u smislu sasvim usporenog razvoja, stagnacije, involucije, ili pak neočekivane akceleracije, možemo sa velikom pouzdanošću reći da će svet polovinom XXI veka imati obrise koji će biti opisani u tekstu.

Fridrih Engels je rekao: "Trajanje istorijskog doba u odnosu na trajanje praistorijskog doba predstavlja odnos kao jedan minut u odnosu na celokupan ljudski život". Kao što je poznato u praistoriji napredak

u razvoju društva ogledao se, pre svega, u pronalaženju oruđa za rad i u načinu privređivanja. U tom ogromnom vremenskom periodu ljudi su se služili oruđem napravljenim od kamena i kostiju, privređivanje je bilo lovačko, a živeli su u čoporima i stanovali u pećinama. Međutim, u periodu istorije došlo je do bržeg razvoja novih oruđa, načina života i odnosa, tako da su se ove promene tokom istorije sve više zgušnjavale. Za promenu za koju su u početku bili potrebni vekovi, sada se događaju čak u jednoj deceniji. Otuda se može očekivati da će oruđa za rad biti do te mere usavršena da će čovekov rad biti sveden na minimum, tako da će se gotovo celokupna proizvodnja i život odvijati kroz čovekov intelektualni rad, pre svega, zahvaljujući automatizaciji i robotizaciji (na primer, kada mašina proizvodi drugu mašinu). Pronalasci u domenu nauke i tehnologije u jednoj državi neće biti samo privilegija te države, već će brzo postajati opšte dobro svih naroda i država u svetu. Ilustrativni primer za to biće korišćenje računara, mobilnih telefona, novih letelica... Unapređenje nauke i tehnologije i njihovo masovno korišćenje dovešće do reformi u obrazovnim sistemima za obrazovanje ljudi u uskim specijalnostima i obezbeđivanje vremena da se svaki čovek široko obrazuje i van svoje struke ili da menja svoje zanimanje prema ličnim sklonostima. Doći će do potpunog iskorenjivanja nepismenosti u celom svetu i do stvaranja nove pismenosti gde će se ljudi sporazumevati pomoću simbola u kratkom vremenu i na udaljenim relacijama, što podrazumeva univerzalizovanje jezika, tako da će svi ljudi govoriti jednim jezikom, a lokalni jezici, pored opšteg jezika, korišćeće se samo u lokalnim zajednicama. Dobar primer za buduću opštu komunikaciju jeste sadašnje počinjanje široke upotrebe interneta. To će, između ostalog, imati za posledicu ubranu cirkulaciju roba, usluga, ideja i ljudi.

Predrasude o drugim narodima, rasama, verama i bilo kakve druge netrpeljivosti prema ljudskim razlikama, biće stavljene na smetlište istorije. Unifikacija različitih nacionalnih kultura biće izvršena u značajnoj meri uz poželjno zadržavanje pozitivnih tradicionalnih vrednosti.

Kao logičan sled naznačenog progressa, način i uslovi života će biti radikalno poboljšani i u nerazvijenim delovima sveta i dovešće do blagostanja. Sa velikom nadom može se očekivati da će do sada poznate bolesti polovinom ovog veka biti savladane. Ljudski vek će biti znatno produžen i približiće se njegovoj biološkoj granici.

Civilizacija će ići u pravcu stvaranja manjih gradova gde će se slivati seosko stanovništvo uz istovremeno usporavanje rasta megapolisa. Uslovi života između grada i sela biće izjednačeni. Uporedo sa ovim razvojem, unapređivaće se ljudska prava i slobode, a diskriminacija među ljudima biće suzbijena i moralno prezrena. Odnosi među ljudima u svakodnevnom životu humanizovaće se, a ljudi će biti viši rastom, lepši i bolje odeveni.

Psihološke i moralne promene ljudi biće takve da će se ljudi naviknuti da brzo misle, da budu okretni, da saosećaju sa drugim ljudima i da niko nikog ne doživljava kao neprijatelja ili rivala.

Demokratija kao pojam i praksa neće biti vezana za pojedine demokratske države, već će postati tekovina svih naroda i država. Na globalnom nivou funkcionisaće demokratske institucije, postojaće svetska vlada čije začecje sada vidimo u Ujedinjenim nacijama (Generalna skupština, Savet bezbednosti) i postojaće mnoge međunarodne nedržavne organizacije, poput Crvenog krsta.

Smatra se da će do polovine XXI veka doći do većeg korišćenja novih energetskih izvora kao što su sunčeva energija, snaga vetra i vode i nuklearna energija. Istraživanje svemira će postati svakodnevna tema i praksa u svetu i s pravom se može očekivati da će prodor u svemir doneti nepredvidive pozitivne efekte za čovečanstvo. Stvoriće se mogućnost da se sve veći broj talentovanih i genijalnih pojedinaca stavi u službu zajedničkog napretka na svim poljima nauke i umetnosti.

Miroljubiva koegzistencija i pacifikacija će dovesti do iščeznuća sukoba i sukoba civilizacija, ili će biti svedeni na sporadičnu pojavu. Dosadašnji, lokalni i svetski ratovi (kojih je do sada bilo na desetine hiljada) su do sada do te mere apsorbavali materijalne i ljudske resurse, da se sa sigurnošću može konstatovati da je opšti napredak unazađen u neprocenjivim razmerama i da definitivno mora doći kraj toj socijalnoj kugi.

Iz dosadašnje istorije evidentne su činjenice da je svako pozitivno dostignuće u ljudskom društvu bilo zloupotrebano ili pokušano da bude zloupotrebano vodilo u paradokse kakav je, na primer, izneo Albert Ajnštajn: "Ljudi će posle atomskog rata ratove voditi tojagama". Sjajan primer za to je zagađivanje ljudske životne sredine zbog nekontrolisane industrijalizacije i hiperprodukcije. Emisija ugljendioksida u čađi od fosfornih goriva, stvorili su zagađenja i po sto puta veća od dozvoljenog.

Od svih tih emisija formiran je i Zemljin omotač koji izaziva efekat staklene bašte, povećava se zagrevanje atmosfere, javljaju se klimatske promene kao i oštećenja ozonskog omotača. Kao posledica svih ovih procesa polovinom veka doći će do još većeg smanjenja vrsta (biljnih i životinjskih), do pojave teških oboljenja kod čoveka i mutacija kod živih organizama. Nuklearno zračenje biće sve izraženije i povećavaće se opasnost od akcidenata poput Černobila, čije posledice deluju na dugi rok.

Kao dalja posledica tog visokog razvoja društva pratiće prevelika gustina naseljenosti i iscrpljivanje resursa (rezervi nafte, čiste vode, uglja, drveta, širenja pustinjskog pojasa...). Snažno ubrzavanje istorije, nagle promene životnih i radnih uslova može izazvati ugrožavanje čovekovog fizičkog, psihičkog i duhovnog integriteta.

Boravak čoveka u izolovanim stambenim aglomeracijama i prevoznim sredstvima za posledicu će imati zakržljavanje vitalnih organa. Nemogućnost psihičkog prilagođavanja čoveka da prati brže i komplikovane procese u savremenim fabrikama koje liče na ogromne kazamate.

Uprokos svemu, naznačeni negativni procesi biće zaustavljeni, čistota prirode očuvana, a materijalni preduslovi bitno unapređeni. Tehničko-tehnološki razvoj kao i kulturno-civilizacijsko sazrevanje ljudi i njihovih zajednica doprineće da slobode i prava dožive procvat, a neravnopravnost između rasa, nacija, vera i polova će ostati kao ružno sećanje na arhaični period društvenog razvitka.

Kad sve navedeno sumiramo i dovedmo u odnos za sada fantastična dostignuća koja će postojati polovinom XXI veka sa predvidivim i nepredvidivim trendovima gde neki futurolozi naziru mogućnost apokalipse, moje optimističko uverenje je da će pozitivni trendovi biti u sve većem rastu, da će ljudski razum na vreme uočiti i prevladati apokaliptička predviđanja.

Ivan Kuzminović

(Beograd)

NEPRIJATELJ NAŠ NASUŠNI

Svi imaju svoje “prirodne” neprijatelje. Moj neprijatelj je baba Skoja svaki dan baci barem jednu kesu sa smećem direktno sa osmog sprata na ulicu. Hitler je imao Jevreje, Vijetnamci – Amerikance, a Amerikanci – Ruse; David je imao Golijata, Mikelandelo je imao Rafaela, a *baby Maggy* iz Simpsons-a onu drugu bebu sa gustim obrvama.

Drugim rečima, ljudima su potrebni neprijatelji. Potrebno je negde usmeriti bes i nezadovoljstvo sopstvenim životom. Pri tome nije važno na čemu se ta mržnja zasniva. Ona može da bude sasvim iracionalna (što je najčešći slučaj), ili da se zasniva na takmičenju u osvajanju nekih resursa, što onda, pretpostavljamo, dobija neke racionalnije elemente.

Koga Srbi mrze? Ovaj spisak je dugačak, ali uzećemo kraći popis. Zanimljivo je da se tokom poslednjih 150 godina objekat mržnje menjao. Prvo su to, naravno, bili Turci. Objekti mržnje, naravno, nisu bili samo narodi, naprotiv, tu su i pojedinci, pa je tako Vuk Branković pojedinačno najomraženija ličnost u srpskoj istoriji, iako to nema nikakve veze sa kritičkom historiografijom. Onda su to bili Bugari i Makedonci. Tokom dobrog dela XIX veka, srpski “organski” intelektualci pisali su iz kojih je sve razloga zgodno mrzeti Bugare, Jevreje (Čivute), Makedonce, Albance, pa čak i GRKE!

U XX veku, neprijatelji su postali druge ličnosti i drugi narodi. Na samom početku tog veka, Draga Mašin je zauzela visoko mesto na

listi izdajnika, zajedno sa Austrijancima i Nemcima. Krajem XX veka, predmet mržnje su bili: Albanci, pa Slovenci (doista vrlo kratko), Hrvati i Bošnjaci, pa ponovo Albanci, zatim Amerikanci (kao predstavnici cele zapadne hemisfere). Na početku XXI veka pronađen je još jedan domaći izdanjik. On je ubijen na svome radnom mestu 12. marta 2003. godine. Njegov zločin se sastojao od pokušaja da upali svetlo u Srbiji.

Nakon smene vlasti u januaru 2004. godine, predmet mržnje postaje celokupni nevladin sektor, tačnije 3-4 organizacije, najpreciznij – 4 žene. Imena su opšte poznata. Oni (odnosno one) predstavljaju najnoviji prototip neprijatelja. “Oni su opasni”, “oni su moćni”, “oni nam rade o glavi”.

NVO ili nevladine organizacije u Srbiji aktivno deluju najmanje 10-15 godina. Dakle, one nisu nov društveni fenomen. One ni u godinama Miloševićevog režima nisu bile novina, ni za vlast ni za građane. U Miloševićevo vreme, nevladin sektor za režim je predstavljao smetnju, ali smetnju koja njih nije ozbiljno ugrožavala. Tek će 2000. godine vlast preduzeti ozbiljne represivne korake u zaustavljanu NVO npr. OTPORA, koji biva proglašen za ekspozituru NATO, petu kolonu, a njegovi se mladi članovi hapse, prate, maltretiraju od strane represivnog državnog aparata.

Tek posle 5. oktobra 2000. godine NVO dobija jednu sasvim novu, imaginarnu ulogu. To je uloga snažnog centra moći u maloj zemlji, čiji predstavnici uglavnom imaju zadatak da Srbiju spoljnom svetu predstavljaju kao jedno loše mesto, mnogo lošije nego što to ona zapravo jeste, koristeći se raznim, u očima političara nelegitimnim, ali i nelegalnim metodama, lažnim podacima, lažnim svedocima, lažnom istorijom. Pri tome se, naravno, u njihove motive nikada i ne sumnja, to su dobri stari američki dolar, ili evropski euro.

Režim (ali i opozicija) preko medija vrlo uspešno ubeđuje građane Srbije da su predstavnici nevladinog sektora vrlo opasna pojava. Tako nas ovih dana šef Bezbednosno-informativne agencije (BIA) Rade Bulatović obaveštava da je bezbednosna situacija u Srbiji za sada dobra, zato što njegova služba prisluškuje – nadzire NVO sektor!? Pitao sam pre nekoliko dana kolegu iz Zagreba da li može da zamisli situaciju gde bi Hrvatska obaveštajna agencija (OA) javno saopštila da nadzire, na primer, Žarka Puhovskog? Čovek se smejaio dobrih deset minuta.

Dakle, političari u kombinaciji sa Miloševićevim službama i medijima, u feljtonima nas obaveštavaju o svim nedelima ovih tajnih organizacija. Ko njih finansira, iz kojih razloga, šta su njihovi ciljevi...

Sociološki posmatrano, ovim organizacijama svesno se pripisuje *društvena moć*, koju one ili gotovo uopšte nemaju, ili je imaju vrlo malo, što zavisi od definicije moći koju uzmemo za najvalidniju.

Šta je društvena moć?

Evo jedne klasične sociološke definicije jednog klasika sociologije, Maksa Vebera: moć se meri izgledima jednog čoveka, ili određenog broja ljudi, da sprovedu svoju volju u okviru zajedničkog delovanja, čak i uprkos otporu ostalih koji u tom delovanju sudeluju.

Evo još jedne, nešto modernije, operacionalizacije pojma moći, Majkla Mana: ukratko, on smatra da je moć sposobnost postizanja ciljeva kroz ovladavanje okolinom. On uočava dva oblika moći:

a) distributivnu moć – kao sposobnost pojedinca da navedu druge da im pomognu pri realizovanju vlastitih ciljeva;

b) kolektivnu moć – kao sposobnost društvenih skupina, da demonstriraju svoju moć nad drugim skupinama.

Da primenimo ove osnovne definicije na konkretne slučajeve. Dakle, moć, na primer, Biljane Kovačević Vučo bi bila da ona sama (ili sa organizacijom koju vodi - YUCOM) navede drugog pojedinca ili drugu skupinu pojedinaca da oni učine nešto što je protiv njihove volje. Konkretni primer – zamislimo, nezamislivo: da Vučo pokuša da NATERA Koštunicu da otpusti, na primer, Velju Ilića sa mesta ministra za kapitalne investicije. Razlog za tako nešto: procena ovog Komiteta da su određeni postupci ovog ministra – domaćina, opasni po Srbiju. Dakle, da bi ostvarila svoju nameru ona mora da ima određenu moć. Ponovo ćemo se poslužiti Manovom teorijom, ovog puta iz ugla izvora moći. Dakle, ta moć bi morala da se zasniva na nekom izvoru moći: ekonomska moć (da potplati Koštunicu), ideološka (moć ideja i uverenja, koja bi se ogledala u ubeđivanju premijera Srbije putem argumenata: da je Ilić loš ministar, da šutira novinare, psuje i kupuje magistarske diplome na kilogram), politička moć (da upotrebi aparat države, ne bi li naterala Koštunicu na taj potez) i na kraju, moć prisile (da upotrebi fizičku silu nad DSS i Koštunicom u tu svrhu).

Rekao bih da je vrlo malo verovatno da ona ima pristup bilo kom od ovih izvora moći. Teško da bi mogla da potplati premijera Srbije (opšte

je poznato da je on pošten čovek), takođe, malo je verovatno da bi ona mogla da ga u tako nešto ubedi; dalje, ona ne poseduje pristup državnom aparatu, a ni fizička sila nije od koristi (sumnjam da se gospođa Vučo razume u snajpere tipa Kohler i Koh).

Namera ovog kratkog eseja jeste da prikazem netačnost tvrdnje da su ove organizacije, zaista toliko moćne.

One ipak poseduju moć u jednom obliku. To je moć javno izgovorene reči. Nažalost, ispostavlja se da ni to nije dozvoljeno. Drugim rečima, savim je legitimno da ubica premijera jedne zemlje izdaje knjige iz zatvora, da ratni zločinci pišu pesme za decu, te da se za počinjene ratne zločine dobije 500.000 eura nadoknade. Ali, reći da sa našom neposrednom prošlošću nešto nije u redu, ili da sa našim društvom nešto nije u redu, ili da je Srbija u opasnoj krizi, e, to je već zločin.

Kako se vlast obračunava sa neistomišljenicima?

Vlast to čini na dva načina. Prvi se sastoji u dokazivanju da ovi pokreti nisu legitimni. Ovaj postupak dokazivanja nečije nelegitimnosti sam je po sebi legitiman. Ovaj deo borbe je fer. Međutim, kada država i njen aparat počnu da se bave dokazivanjem nečije nelegalnosti, e, to je nešto drugo. To su izjave da ove organizacije deluju protiv bezbednosti zemlje, ili da se bave organizovanim urušavanjem ustavnog poretka, ili da njihovi predstavnici lobiraju protiv zemlje. Ovo dokazivanje nelegalnosti ovih pokreta sastoji se u podnošenju raznih krivičnih prijavi protiv njih, ali pre svega, to se vrši javnim demonizovanjem ovih ljudi, i to izvlačenjem raznih vrsta dosijea iz raznih službi i slično.

Ukratko, ukoliko se neka dva aktera nalaze u nekakvom sporu, te se javno prepucavaju argumentima ili poluargumentima, to je jedna stvar. Ali, ukoliko se nečija kućna adresa nađe u novinama, to je već nešto sasvim drugo. To je poziv na linč.

* * *

I na kraju, nekoliko reči o nevladinom sektoru kao "novom društvenom projektu".

Apsurdno je to što se rad nevladinih organizacija smatra jednim od najvećih problema moderne Srbije. Za neke moderne sociologe upravo je postojanje ovakvih organizacija znak pozitivne promene naravi politike u savremenim društvima. Tako, Sajmon Holsvort, u svom radu

“Razumevanje novih društvenih projekata”, smatra da su sledeći pokreti, ustvari, moderni društveni projekti: feministički, pokreti za zaštitu životne sredine, antinuklearni pokreti, ali i pokreti za građanska prava.

Kada su u pitanju pokreti u čijem su fokusu građansko društvo i građanska prava, on smatra da su osnovni ciljevi ovih pokreta: borba za poboljšanje prava društveno marginalizovanih grupa, kao što su žene, etničke manjine, homoseksualci.

Naime, on smatra da ove organizacije predstavljaju vrlo značajan pomak u društvu u odnosu na konvencionalne političke stranake, te da donose jedan nov kvalitet u svakodnevnom životu modernih društava.

Ukratko, država kao institucija previše se puta pokazala nedovoljno sposobnom (ili nedovoljno zainteresovanom) da se bavi upravo onim grupama u društvu koje zahtevaju najveću pažnju: invalidima, seksualnim manjinama, etničkim manjinama, ljudskim pravima, uopšte. Upravo u taj prostor ulazi nevladin sektor. Ukoliko vlast to brže shvati, to će biti bolje i za njih i za građane koje zastupaju.

Ivan Kovačević

(Kragujevac)

GENERACIJA U MAGLI

ZAŠTO?

Bilo bi potpuno logično da, kao pripadnici mlađe generacije, naš pogled bude uperen ka nekom budućem životu, ka onome što će nam omogućiti komunikaciju sa svetom, sa načinom života koji nam, po godinama koje imamo, pripada. Nažalost, naše odrastanje, detinjstvo, mladost, obeležili su stradanja, rat, bombardovanja i sve drugo što nam je onemogućilo da odrastemo u normalnoj atmosferi.

ZAŠTO?

Pohađajući ovaj seminar, pročitao sam i konkurs za esej u kome je nagrada - boravak u Dubrovniku. Odmah sam se setio fotografija iz najranijeg detinjstva, kada sam sa roditeljima bio na moru, u Dubrovniku. Video tehnika je zabeležila moje prve, tada nesigurne, korake po pločniku Straduna, golubove koje sam hranio i plivačke neuspehe u nemirnom moru. Nisam tada znao da li je more hrvatsko ili srpsko, da li je Dubrovnik bio srpska ili hrvatska luka! Tada to nisam ni mogao znati, ali ni danas me to previše ne zanima. Ono što sam u međuvremenu uspeo da saznam, to je činjenica da u Dubrovnik, do skora nisam mogao da putujem. I samo me to zanima!

ZAŠTO?

Zašto smo moja generacije i ja "kažnjeni" za nešto u čemu nismo ni učestvovali? Zašto nam je onemogućeno da putujemo svetom, da

ga spoznamo, da se družimo sa našom generacijom? Danas već znam puno toga o svemu što se dogodilo na prostoru koji se nekada zvao Jugoslavija. U njoj sam se rodio! Dobio saznanja o državi koje više nema, ali pamtim sve ono što mi se urezalo u sećanje. Sarajevo, po "Bijelom dugmetu" i "Zabranjenom pušenju", Zagreb po "Srebrnim krilima" i Borisu Novkoviću, Split po Dinu Dvorniku, Skoplje po Vlatku Stefanovskom i rok grupi "Leb i sol"... I danas ih slušam, svrstavajući ih tamo gde i treba da budu, među muzičare. Igrom slučaja oni su i Hrvati, Bošnjaci, Srbi, Makedonci i šta već nisu, ali me taj deo njihove biografije i ne zanima. Zanima me samo ko to i dalje hoće da nas natera da razmišljamo, dok ih slušamo, odakle su, koje su vere i nacije? Kako se može slušati, za mene dobra muzika, a da se pri tom razmišlja o tome ko kome pripada? Odakle je Ko?

ZAŠTO?

U Kragujevcu generacija kojoj pripadam, kao i druge, spremaju se izlazak oko 10-11 sati uveče, da bi tek oko ponoći izašli. Tako je i u mnogim drugim gradovima, ne samo u Srbiji. Neko u kafić ili diskoteku, neko na ulicu, neko sa špricom u džepu ili extasijem, neko sa votkom ili pivom... Sve do ranog jutra, šetamo bezglavo gradom u potrazi za provodom. Vrtimo se u krug, bežeći od svega onoga što nam Dan donosi: roditelje, koji se već više od decenije bore za minimum egzistencije, namrgođene, nezadovoljne, zabrinute; profesore u školama koji otaljavaju svoj posao, sa malo želje da nam omoguće više znanja, a ne samo dobre ili loše ocene; i oni su, kao i roditelji, namrgođeni, nezadovoljni i zabrinuti; mediji nas bombarduju sličnim temama, beskrajnim praznoglavim raspravama, ili estradnim kičom u kome je sve našminkano, poput klovnova u cirkusu; štampa je prepuna senzacija i kriminalističkih hronika, sa naslovima koji su ponekad gori od samih zločina...! Naš odgovor na sve To, bio je odlazak u mrak, u noć, u kojoj takođe postoji sve to, ali se od Mraka ne vidi. Pri tom nas još i optužuju da smo mi degenerisana generacija, koja se samo drogira, sluša *trancemusic* i neće da uči ili radi! Nije moja generacija ni bolja, ni gora, od Nemaca, Francuza ili Italijana, ali smo odrasli u drugačijem i ružnijem ambijentu, za koji nismo Mi krivi.

Sudovi, vreme i istorija neka kažu svoje, po pravdi! Imamo li mi vremena da čekamo?

ZAŠTO ?

Gledao sam jednu fudbalsku utakmicu, italijanskog prvenstva u čijem su timu igrali, na istoj strani, jedan Hrvat i jedan Srbin. Igrom slučaja njih dvojica su odlučila tu utakmicu, tako što su beskrajno dobro saradivali, sve do odlučujućeg gola, koji je dao jedan od njih dvojice. Našli su se u zagrljaju – Hrvat i Srbin, zajedno, dok se na teritoriji, sada bivše Jugoslavije, tu i tamo još uvek čula pucnjava. Obojica su igrala za italijanski klub, ali i za sebe. Pravila su jasna – samo najbolji ostaju! Kod nas su ostali samo oni koji su ili isuviše mladi, ili ih niko neće. Zbog toga više niko i ne ide na fudbalske utakmice, jer neće da gleda najgore. Najgori su i na tribinama, “Delije”, “Varvari”, “Grobari”, “Đavoli”, “Bad blue boys”... gde se sada već međusobno obračunavaju. Najbolji su otišli!

ZAŠTO?

Zašto sve ovo pišem?

Pišem, jer želim da napravim novu fotografiju na Stradunu.

Moji koraci su sada čvršći i znam šta hoću.

Naučio sam da plivam, čak i kada su talasi veliki i protiv mene.

Želim da živim danju, isto kao i noću.

Želim da znam šta se događa svuda u svetu, želim da mogu da putujem, pa makar i ne putovao, ali to neka bude moj izbor.

Želim da slušam muziku koju ja hoću, a ne onu koja ima vrednost samo zato što je “patriotska”.

Želim da se družim, radim i saradujem, kao da sam u timu italijanske ili neke druge Premijer Lige.

Rođen sam prvo kao čovek, pa su me tek posle upisali u knjigu državljana.

Upisan sam u knjigu državljana sveta.

Zbog toga hoću Tu fotku sa Straduna!

Dragana Ćorić

(Novi Sad)

BRISEL, 25. JUN 2005.

Draga moja devojčice,
znam da si opravdano ljuta na mene što se nisam dugo javljao. Znam da obično izvinjenje, da sam imao puno posla neće biti dovoljno. Znam da su te lepe oči mnoga jutra dočekale budne, uplakane. I to će mi biti bol do kraja života, što sam te prvo svojim odlaskom, a drugo, svojim dugim odsustvom tako namučio.

Bio sam sebičan, priznajem. Nisam ni pomislio kako će tebi biti bez mene, tvog prijatelja, saradnika. Znam da si mnoge nade polagala baš u mene i u moj što skoriji dolazak. Ali situacija na međunarodnom planu nije bila povoljna za to. Veruj mi, došao bih ranije, da su se ranije stekli uslovi za to.

Znaš i sama kako je problematično protekao i moj odlazak. Prvo su poljuljali poverenje koje su mi drugi ljudi ukazali. Niko mi nije verovao. I kada sam se zaklinjao da ću nešto uraditi, sumnjali su, osporavali me, podmetali mi sve i svašta. Rekao bih da je jedino on što ja kažem validno, a oni su govorili da uvek postoji neko ko ima više para, ili nekog drugog uticaja, ko me može kupiti, ili kupiti nekog drugog, jačeg i boljeg od mene.

Onda su probali da me ubiju. Bombama, mecima. Na kraju sam ostao sam. Gotovo sam, jer si ti uvek bila uz mene. Ostale prijatelje su mi već oduzeli nekim aferama, lažnim

(ili istinitim, to još ni sam ne znam) optužbama, novcem, ucenama.

Stvarno sam morao da odem.

Za moj dolazak nije potrebno da me ti poželiš, već i ostali. Da me požele svi oni koji su me tako zdušno isterali iz svojih domova i misli. I njihova deca treba da me se uže, jer jedino moj dolazak, nalik Mesijinom, može doneti konačan mir ovom napaćenom nacionu. Jedino ja mogu, bar još uvek tako mislim, da otklonim svaku nepravilnost, da sprečim svaku krizu, da sklonim svake demonstarcije sa ulica.

Nije da preuveličavam svoj značaj, draga moja devojčice, ali sam svestan svog značaja, koji mi je zapisan još po rođenju. A to je čuvati ljude od njih samih, obezbediti ljudske slobode i prava i aktivno učestvovati u njihovoj zaštiti. Ukazati na pravi način kako treba voditi državu, politiku, ekonomiju, ljude. Svakome dati svoje. Kazniti one koji uzmu tuđe, ili napadnu drugog čoveka, bez osnovanog razloga. Voleti svaku reku, svaki list, svako dete. Voleti i poštovati čoveka zbog njega samog, a ne zbog članstva u određenoj stranci. Uvek biti na strani pravde, bilo da se ona nalazi na strani vladajuće nomenklature ili opozicije.

Kao što vidiš, draga devojčice, još uvek sam idealista, kakav je i otišao i ostavio te na nemilost osvajačima. Nadam se samo da se ti nisi mnogo promenila, da je tvoja duša ostala ista, bez obzira na rane koje nosiš na njoj. Rane koje su ti napravili ratovi, siromaštvo, nesposobni i pohlepni ljudi. Nadam se da još uvek pleteš duge pletenice od Save i Dunava, da još uvek mirišiš na sveže pokošenu travu sa Fruške gore, a da si belog tena kao vrhovi Kopaonika.

Očekujem da ću dobiti vizu uskoro, i da ću se vratiti. Tebi, draga moja. I svima ostalima, koji su me proterali, a koji me sada iz veoma pomodnih razloga, žele opet nazad.

Zauvek tvoj
Ustav.

Miloš Stoiljković

(Beograd)

MLADOST OD KOJE SE PUNO OČEKUJE

Šta to nije u redu sa mladima u Srbiji? Ili, da malo preciziramo i preformulišemo ovo pitanje: zašto mladi u Srbiji nemaju želje, hrabrosti, ili čega već da se angažuju oko društvenih pitanja i zašto se prepuštaju apatiji koja, po opštoj oceni, postaje glavna karakteristika srpskog društva?

Ovo pitanje neće postaviti samo ogorčeni pripadnik starije generacije koji će još i reći kako su u njegovo vreme stvari bile mnogo drukčije (tj. jako bolje). Normalno je od starijih i očekivati arsenal primedbi na mladu generaciju koji je, već u zavisnosti od aktuelnog političkog trenutka, manje ili više politički obojen. Na stranu primedbe o tome, kako su ovi ili oni skloni opojnim sredstvima raznih vrsta, priče o nezainteresovanosti za svoju sudbinu-budućnost-svet (nepotrebno precrtati) nisu ništa novo. Mladi su mladi, stari su stari, mladi će postati stariji, a starijima želimo da lepo ostare i što duže uživaju u zasluženjoj starosti. Nemam dovoljno godina, životnog iskustva, a ni dovoljno reprezentativan uzorak da sudim o starijima, ali cenim da bih imao šta reći o mladima, pošto sam jedan od njih, bez pretenzije na bilo kakve velike zaključke i pouke.

Među mladima koji su društveno angažovani, takođe će se često čuti ista primedba. Zaista, čovek koji pokušava nešto da promeni u

Srbiji, često se može osetiti usamljenim. Koliko ste puta udarili u taj zid ravnodušnosti, nezainteresovanosti, koliko puta ste naišli na prezriv pogled uz odmahivanje rukom i nadmeno: svi su oni isti? Ne bi udar u taj zid bio tako bolan da ne znate da to dolazi od onih koji su nekad bili s vama u istoj borbi, nekad i ispred vas. Ne bi bilo tako bolno da pred vašim očima ne bujaju razne desničarske omladinske organizacije, međusobno povezane i spremne na mnogo jače izazove nego vi, koje nesmetano deluju, a umeju i da pokažu kako nije sve u argumenatima, već je nešto i u snazi. Ono što mene ipak najviše pogađa je to što mislim da je postojala šansa da se sve to spreči, ali da je propuštena. Ali, to je prošlost, oko nje ćemo se lakše složiti (možda i ne?), mada od toga nema neke koristi. Nego, šta dalje?

Ne zavaravajmo se: živimo u vreme tehnologije, u svetu velikog biznisa. Novac je pokretač svega i vaš životni uspeh će se najčešće meriti količinom zarađenog novca. Verovatno je danas pozivanje na bilo kakve ideale i više ciljeve uzaludnije i besmislenije nego ikada pre. Ima li od Srbije mesta koje bi bolje pokazivalo da nisu najvažniji znanje i pamet, već podlost i snalažljivost najniže vrste? Verovatno da ima, ali ni Srbija sigurno nije daleko. Složiću se sa svakim ko kaže da ovde najbolje prolaze nitkovi, a da vredni nikada ne uspeju da se održe dovoljno dugo, pošto ih unište oni gori od njih. Ako su u Srbiji uspešni oni koji su bogati, a bogati su oni koji su umeli da krađu, da se dodvoravaju, da gaze poštenje i moral, ima li smisla, ima li ko smelosti da od mladih traži da žrtvuju nešto u ime nečeg što im najverovatnije ne bi donelo novac, ili bilo koju drugu materijalnu korist? Razumem sve razloge za razočaranost i veliki deo njih smatram opravdanim, iako primeri onih od nas koje to nije omelo, ne opravdavaju spomenuti defetizam u potpunosti. Rešenje tog problema ne bi pomoglo samo Srbiji, već i celom čovečanstvu, tako da ćemo morati da prihvatimo to kao nešto sa čim nećemo na kraće staze lako izaći na kraj.

Ali, da li su baš svi mladi takvi? Može biti da se u tzv. liberalnim krugovima našeg društva čini jedna, rekao bih, metodološka greška. Možda se greši zato što se posmatra pogrešna grupa, tj. jedan njen deo koji nije reprezentativni uzorak mladih Srbije. Nerealno je očekivati neko masovno angažovanje mladih u političkom životu kada nisu u pitanju neke ekstremne okolnosti (koje, cenim, još nisu nastupile), tako da je izgleda, najveći problem onaj deo srpske mladeži koji je na onoj drugoj strani, nama suprotstavljenoj (pretpostavljam da su opšti nazori većine

čitalaca ovih redova slični mojim, imajući u vidu gde bi ovaj tekst trebalo da se pojavi). Već sam ih spomenuo – razne desničarske organizacije. Pretpostaviću da su građani angažovani u tim organizacijama i oko njih, predstavnici tog drugog dela Srbije (iako se ovaj naš deo obično naziva *Drugom Srbijom*). Sigurno ni taj, nama suprotstavljen deo društva, nije masovno uključen u aktivnosti organizacija koje simpatišu i sigurno i tamo postoji raznovrsnost u ideološkim opredeljenjima, tako karakteristična za nas. Možda ni podela na nas i njih (koju sam olako prihvatio) nije potpuno tačna (a sigurno ni politički korektna). Ali, interesantno bi bilo proučiti koja grupacija je procentualno angažovanija (nažalost, očigledno je koja je brojnija). Moja pretpostavka je, da je na onoj drugoj strani veća angažovanost ili veća posvećenost. Posmatrajući istoriju, može se zaključiti da su te desne snage uvek bile mnogo disciplinovanije, jedinstvenije i lakše su nalazile zajednički imenitelj nego njihovi protivnici. Verovatno objašnjenje leži u prirodi njihovih ideologija. Sve to njima u startu daje prednost i to možemo videti i sada. Opet, ni tu ne možemo mnogo da učinimo, jednostavno se taj deo društva, nama suprotan, teško može promeniti, pa je na nama da nađemo način da mu efikasno pariramo. Još jedan težak zadatak.

Ali, između nas i njih ostaje veliki deo onih na koje se može uticati. Mladi koji politički tek stasavaju, koji su tek počeli da glasaju, ili će tek za neku godinu to moći. Osobe koje su u godinama kada se oblikuju kao ličnosti. One dve Srbije, malopre spomenute, bore se upravo za njih. I naša strana gubi, kako mi se čini. Gde je problem?

Odmah mi padaju na pamet burni događaji 17. marta 2004. U toj eksploziji besa i nasilja najviše me je pogodilo to što su hiljade mladih ljudi izašle na ulice, bežeći iz škola (doduše, njihovi nastavnici su ih odatle puštali) i, prepuštajući se bujici nacionalističkog bezumlja koje je tih dana potresalo ulice Beograda i drugih gradova. Slični događaji se dešavaju i posle značajnih utakmica naše reprezentacije i poznato je ko su najčešće mete i koje parole se uzvikuju. Ne mogu da ne napravim paralelu sa onim što bih nazvao *moje vreme* (kako ovo zvuči!), dakle kada sam ja bio srednjoškolac ili mlađi. Tada su mladi takođe učestvovali u protestima, ali je karakter tih protesta bio drukčiji. Tada se protestovalo protiv izborne krađe, zahtevala se demokratija... Sigurno da je i tada bilo onih koji su imali druge motive i sigurno su ti protesti služili kao ventil za sve i svašta. Možda se može reći i da su ti protesti, ustvari,

imali izvestan nacionalistički karakter i da ih je gurala beda kao rezultat propasti nacionalnog projekta.

No, razlika je ogromna. Onaj ko u mladosti traži slobodne izbore i onaj ko skandira *ubij, zakolji* će najverovatnije postati sasvim različite ličnosti. Verovatno su male šanse da neko od potonjih neće krenuti putem kojim mi idemo, sem ukoliko se na vreme ne desi nešto što će ga pokrenuti u drugom smeru. Ne isključujem ni obratan proces, naravno.

Nije to ništa neobično, da mladima budu privlačne zapaljive nacionalističke parole. Tome je teško parirati, barem na tom nivou. Teško je smisliti zapaljivu laku pesmicu o ljudskim pravima i suočavanju sa ratnim zločinima (mada oni drugi u svojim pesmama daju neki pogled na ratne zločine). Malo karikiram, naravno, jednostavno ne treba previše očekivati od nekog u tim godinama. Ipak, devedesetih se skandiralo *bando crvena*, i slično. Ali cela priča je imala drugu pozadinu. U to vreme, kada bi pitali nekog mladog na protestu zašto je tu, odgovarao bi vam: protiv Miloševića, banda crvena, demokratija, izbori. Čak iako nije bio baš sasvim siguran šta je demokratija, posle bi razmišljao o tome, neko bi možda nešto i pročitao (to je na neki način bio i moj put) i stvari su išle u nekom smeru koji je nesporno dobar. Bilo je i drugih slučajeva, normalno. Neki su se razočarali u politiku, pa nas sada nerviraju (a tako su nam potrebni), dok su neki posle podele nekadašnjeg opozicionog tabora našli druge ideje. Ali, atmosfera u društvu je bila drukčija, to je nesporno. A da ste 17. marta pitali nekog dečaka na ulici zašto protestuje, rekao bi vam da je on tu zato što nas Šiptari ubijaju, pale naše manastire i šta bi uradio sa svima njima. Sa sve onim podizanjem ruke i prikladnim pokličima. Teško da se iz te priče može izvući kakva humana ideologija, zar ne? Za koju godinu to će biti glasač. I još puno takvih. A kako stoje stvari po istraživanjima javnog mnjenja, teško da će taj momak kod kuće naći nekog ko drukčije misli (ne mislim samo na stranačku pripadost), tako da ne možemo računati na prevaspitavanje u krugu porodice. Na škole odavno ne računam nizašta, ustvari, na spomenute martovske događaje su ih škole i slale. Naravno, iz najboljih namera.

Cela ova priča o mladima najbolje govori o nekim važnim karakteristikama većine problema našeg društva. Nisu jednostavni (i nije neko otkriće, zar ne?), ne mogu se jednostrano posmatrati, neće proći sami od sebe i potrajaće. I mora se zbog toga dugo raditi na njima. Zato je najgora stvar koju možemo uraditi da samo sa zgražavanjem konstatujemo

kako se danas deca oduševljavaju ratnim i drugim zločincima i mrze druge narode o kojima ne znaju ništa, žaleći kako je u najbolja vremena angažovanost mladih bila mnogo veća. Greška je i juriti za onima koji su nekada bili među tim angažovanim. Zapravo, to je obično gubljenje vremena. Veliki su, shvatiće u pravom trenutku, ako uopšte ima šanse da shvate. A, na nama je da učinimo sve što možemo da nešto napravimo od ovih mladih. Biće prilike, bez brige. Niko se nije naučen rodio.

Nebojša Đerić

(Novi Sad)

ZEMLJA KOJU VOLIM

Građanke i građani Novog Sada dobar vam dan. Građanke i građani Vojvodine dobar vam dan. Građanke i građani Srbije dobar vam dan. Građani i građanke na privremenom radu u inostranstvu dobar vam dan. Građanke i građani sa dvojnim državljanstvom dobar vam dan. Dobar vam dan u zemlji koju svi volimo - Srbiji!

Svi mi živimo u istoj zemlji Srbiji, ili potičemo iz Srbije, ili smo rođeni u nekoj drugoj zemlji, ili radimo, školujemo se u nekoj drugoj zemlji, ali Srbiju uvek nosimo u svom srcu.

Ovo je zemlja koju volimo, sa kojom se ponosimo, sa kojom patimo, sa kojom se radujemo, u kojoj možemo da napredujemo, da se razvijamo, da se školujemo, da budemo prvaci sveta, da se udajemo i da se ženimo i da živimo srećno do kraja svoga života.

Ali kako to...

Kako to da svoju ljubav prema ovoj zemlji pokazujemo na različite načine?

Kako to da voleti svoju zemlju za nekoga znači ubijati za nju?

Kako to da voleti svoju zemlju za nekoga znači skrivati i štiti zločince i kriminalce?

Kako to da voleti svoju zemlju za nekoga znači slepo verovati rečima crkvenih verodostojnika?

Kako to da voleti svoju zemlju za nekoga znači prkositi celom svetu?

Ja volim ovu zemlju... ali ja sam izdajnik!

Ja želim da svi građani i građanke ove zemlje žive u miru, slozi, jednakosti, ravnopravnosti, sa punim poštovanjem građanskih i ljudskih prava. Želim da svako može da govori na maternjem jeziku i da zbog toga ne bude vređan i pretučen. Želim da se niko ne oseća ugroženim u zemlji Srbiji samo zato što nije ponosnog srpskoga roda.

Ja volim ovu zemlju... ali ja sam strani plaćenik!

Želim da se svi grafiti koji imaju nacionalističko-fašističko-rasističku sadržinu prekreće sa zidova škola, bolnica, stadiona, mostova... u Srbiji.

Ja volim ovu zemlju... ali ja sam ljubitelj lezbijki i pedera!

Želim da se poštuju ljudska prava u potpunosti. Želim da ljudi ne budu kamenovani samo zato što su drugačije seksualne opredeljenosti. Želim jednakopravnost za sve građanke i građane Srbije.

Ja volim ovu zemlju... ali ja sam ustaša i balija!

Želim da svi oni koji su činili zločine u moje ime nad hrvatskim, bošnjačkim, albanskim i srpskim narodom odgovaraju u svoje ime. Želim da budu kažnjeni. Želim da ne živim sa njima u istoj zemlji. Želim da građanke i građani ove zemlje budu oslobođeni kolektivne krivice. Želim da se pomirimo sa komšijama.

Ja volim ovu zemlju... ti lažeš da voliš ovu zemlju!

Želim da govor mržnje prestane. Želim da se nacionalizam tretira kao nešto što je loše, da se osudi, da se nacionalisti kazne. Želim da se ne zaboravi koliko je nacionalizam tako puno zla doneo svima nama koji živimo u Srbiji.

Ja volim ovu zemlju... na čijoj si ti strani, bre?

Želim da se prošlost ne ponavlja. Želim da više ne gledam ljude na televiziji koji su doneli toliko puno zla, bede, patnje, smrti, gladi, mržnje... građankama i građanima Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, kako manipulišu i kako ponovo brane Srbiju i srpski narod iz Haga od unutrašnjih i spoljnih neprijatelja.

Ponekad se pitam da li su ove moje želje stvarno nerealne!?! Da li sam ja zaista na pogrešnoj strani? Da li su promene u Srbiji moguće?

U junu 2005. godine put me naneo u Zrenjanin na jednu tribinu o ljudskim pravima. Tribina je bila jako zanimljiva, ali poseta od strane

Zrenjaninaca je bila veoma slaba. Od samo nekoliko lokalnih aktivista koji su došli na tu tribinu, samo su se dve osobe aktivnije uključile u diskusiju. Jedna osoba sam bio ja, a druga, jedna devojka koja je bila gladna za odgovorima na pitanja koja je postavljala gostima te tribine.

Ta devojka me je toliko zainteresovala svojom energijom, svojim stavom, svojom borbom za ideje u koje veruje, svojom iskrenom željom da se nešto konačno promeni nabolje u Srbiji. Isto tako, bila je jako zanimljiv natpis na njenoj majici. Taj natpis mi je dao odgovor na sva moja pitanja, na sve moje težnje za promenama, na sve moje iskrene napore koje daje jedan aktivista, mirovnjak, omladinski radnik i večiti borac za ljudska prava.

Pisalo je: "1. oktobar, 2. oktobar, 3. oktobar, 4. oktobar, 5. oktobar, 1. april".

Stvarno, šta se to promenilo u Srbiji 5. oktobra 2000. godine? Zašto sam se ja tada toliko radovao? Da li je samo meni taj dan bio toliko sunčan i lep kao nijedan drugi dan unazad tih ružnih 10 godina?

Kako beše ono... Dajem reč... Ko sme da vas pogleda u oči...

Ja sam tada poverovao tom čoveku. Srbija i Evropa mu je poverovala. Krenulo je nabolje... punom parom... ovog puta Srbija ide napred, u Evropu. Bio sam srećan!

Jedan čovek u tom periodu je radio teške stvari - "vukao" je Srbiju u Evropu. Nije želeo da Srbija tada stane, ni po koju cenu. Proces teških i bolnih reformi je bio u punom zamahu, a on je svu krivicu preuzeo na sebe, pokušavajući da se proces promena ne zaustavi. Pljuvali su po njemu, optuživali ga da je švapski špijun i srpski izdajnik, ali on se nije obazirao puno na vređanja. Govorio je da Srbija sada ne sme ni po koju cenu stati sa reformama, jer ako Srbija sada stane...

Nažalost, taj čovek je sa svojim strahom od posustajanja Srbije bio u pravu. Te srede, 12. marta 2003. godine, Srbije je stala.

Još neko veoma kratko vreme nakon toga Srbija je samo stajala još uvek vruća od siline kojom je išla napred, a onda se počela vraćati nazad u crna vremena.

Na jednom predavanju "Škole demokratije" u Helsinškom odboru Latinka Perović je odgovorila na pitanje prisutnih studenata: "da li postoji još neko u Srbiji ko bi mogao da preuzme toliku odgovornost i ko ima toliku energiju da Srbiju ponovo vrati na evropski put?" "Ja stvarno ne vidim ko bi to mogao biti".

Mnogi predavači koji su učestvovali na “Školama demokratije”, izneli su svoje viđenje cele ove naše tužne priče do i posle 5. oktobra 2000. godine. Na moju veliku žalost, niko od njih nije imao optimistične stavove o ovoj zemlji koju ja još uvek volim i u kojoj još uvek želim da živim. Sve mi izgleda kao da se ništa više ne može promeniti.

Koliko-toliko, pozitivne i optimistične stavove na mene preneo je Dušan Mijić, preduzetnik, koji je u svojoj priči insistirao na našoj ličnoj odgovornosti i preuzimanju rizika za svoje postupke.

Ono što je jako tužno je to da Srbija ponovo ima loše komšijske odnose sa državama sa kojima se graniči. Nakon “demokratskih promena” koje su se desile pre pet godina, granice koje su nas deset dugih godina razdvajale postale su prohodne. Nova vlast je jačala susedske odnose sa Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Makedonijom, pa čak i sa Kosovom.

Ljudi su ponovo počeli da odlaze u novonastale republike. Ekonomska saradnja je počela da jača. Videla se svetlost u mračnom tunelu. Srbija je tada htela u Evropu.

Nažalost, to vreme je prošlo. Srbija se ponovo vratila u devedesete godine. Imamo “demokratsku vlast” koja opet ima loše odnose sa republikama u svome okruženju. Sve se vratilo na staro.

Jedino što je novo je to da je stvoren još jedan novi međudržavni problem, sa Makedonijom. Sada smo kompletni. Evropska unija je na pragu granica Srbije, a vlast ove zemlje kreira novu izolaciju među državama koje nisu u njoj.

Kao da nam je suđeno da budemo posebni... da budemo pravi “Nebeski Narod”.

Putuj Evropo, nemoj više čekati na nas.

Miloš Gajić

(Beograd)

DOMAĆI ZADATAK

Svaki građanin rođen nakon pedesetih godina prošlog veka je svedok istorijskih događaja i takođe istorijskih paradoksa. Pitanje je, da li su svesni tih događaja, da li su svesni sopstvene uloge u svim tim previranjima na javnoj sceni. Da li su svesni da dnevno-političko, kasnije postaje istorijsko, i da se, u poslednje vreme, sve brže i brže prevlađuje put do istorije, tako da su joj već ugledni filozofi ustanovili smrt: istoriju živimo.

Narečeni građani su odrasli u državi republičkih federacija, tzv. Socijalističkoj Federativnoj Republici... gde su republike sa svojim različitim nacionalnostima i veroispovestima, sačinjavale u bratstvu i jedinstvu, jednu uglednu državu.

Petnaest godina kasnije, nakon raspada te idilične države, svaka od republika koja je krvavo zaradila nezavisnost, nastoji postati deo tvorevine u začecu: države EU. Eto paradoksa.

Jer, hoćemo postati nešto što smo već bili ili se drugi organizuju na postulatima na kojima je počivala država koje smo se tako olako odrekli, naravno, ne bez posledica. Tu je osnovna veza između republike u kojoj ja živim, Srbije, i Evropske unije. Vratiti se tamo gde prirodno pripadaš, ali odakle si sam sebe isključio. Vratiti se, pod uslovom da sagledaš greške koje si počinio u neposrednoj prošlosti i usvojiti novi kodeks pravila. Zato se pitanje sa početka odnosi na svakoga od nas. Kolika je pojedinačna odgovornost u zločinima počinjenim pod različitim izgovorima? Neko je branio nezaštićene,

neko je branio nezavisnost. Pitanje odgovornosti je posebno osetljivo postaviti u našoj sredini iz jednostavnog razloga, jer su generacije odrasle u socijalističkom kolektivizmu gde su uspeh delili svi, dok je neuspeh jednostavno ignorisan ili osporavan.

Dakle, šta nam se to dogodilo? Pitaju se i generacije koje dolaze, ali i generacije koje su direktno učestvovala u rastakanju tada koliko toliko postojećih civilizacijskih, evropskih i, na kraju, humanih vrednosti.

Prvo, dogodio nam se vođa. Društvo koje je odgajano u atmosferi kolektivizma je deset godina, nakon smrti Josipa Broza, lutalo u samoupravnom socijalizmu, i time sazrelo za nove zadatke, novog vođu, ili čvrstu ruku, kako mi to volimo da kažemo. Vođa se pojavio sa idejom zaštite svih Srba u regionu, tačnije u republikama SFRJ, od neprijateljskih suseda, čime je domaći proizvod – samoupravni socijalizam – zamenio istorijski etabliranim nacionalnim. Dok smo mi među sobom gradili zidove i nepoverenje, u regionu je vladala sasvim suprotna tendencija ujedinjavanja koju je simbolično najavio pad Berlinskog zida i kraj hladnog rata.

Masa, ili narod, je prepoznala novu zvezdu i pop-ikonu koja priča ono što se od nje očekuje. Kao i svaka bolja tv zvezda i naš vođa je to dugo radio najbolje, samo što je za razliku od svojih pop-kolega, on od obožavalaca tražio da oni rade ono što on od njih očekuje. Svake godine Oskar popularnosti je bio njegov. Prave pop-zvezde su bile u defanzivi, po garažama, oni sa gitarama, po šatorima, oni sa vođinog mitinga, ali sa harmonikama. Tako je izgledala srpska *clubbing lista* devedesetih, najbolja mesta za izaći: znameniti rovovi po Hrvatskoj i Bosni, isključivo na prvoj liniji fronta. *Top five* izvođača:

Predsednik i četiri potpredsednika. Najgore u svemu je to što su se neki promućurniji dušebrižnici dosetili da potraže spas u Crkvi, te su je tražili po centru Beograda i okolnoj Srbiji, ali je ona kao i svaka crkva koja prati trendove bila na jednom od najboljih mesta za izaći sa *clubbing liste* za taj mesec, dakle verovatno negde u hrvatskoj Slavoniji. Tada je bližnji svoj isključivo imao etnički preduslov, i takav stav nije krasio samo srpsku crkvu, već su doprinos regionalnom *military raveu* podjednako pridavale i crkve ostalih nacija. U takvoj atmosferi, kada se tačno znalo ko je bližnji, a ko *daljnji*, ljubi bližnjeg je lako postajalo ubij bližnjeg, dok su i ostale zapovesti zatražile *time out* na neodređeno, te se ne kradi, ne čini preljubu, ne ubij, ne svedoči lažno, pretvaralo u masovno orgijanje bližnjih – pljačkalo se, silovalo, ubijalo i posebno putem tv, svedočilo lažno u nesagledivim razmerama, dok je među prvosveštenicima bio hit slikati se sa kalašnjikovim u rukama i blagosiljati pripadnike specijalnih

odreda smrti uoči odlaska u neku veću vratolomiju. Za to vreme nije se ustoličio sistem vrednosti koji bi makar ukazao na to šta je, u najmanju ruku, nemoralno u svemu tome. Intelektualni otpor i sistem vrednosti savremenog trenutka je postojao, ali njihov glas je po pravilu razvejavao razulareni tornado ratnih pokliča koji su pozivali u boj, dok je mladost u kolonama napuštala dom i domovinu zauvek. Ako mladost shvatimo i kao budućnost, onda je to ono što smo u ratu svi izgubili, i što ćemo u miru godinama pokušavati da vratimo.

Organizovana društva imaju svoje otpadnike, one sklone kriminalu. Takve ličnosti držane su po strani i pri dnu društvene lestvice dok ne dođoše spomenute devedesete, kada se podvukla crta i videlo koliki je procenat obrazovanih i pismenih, kakve su im želje i potrebe i ponuđen im je konačan produkt: Novi Vođa. Došlo se do procene da je previše vremena potrošeno i da nam je što pre potrebna čvrsta ruka.

Dakle, došlo je vreme da svoje kaže i onaj malo manje obrazovan sloj društva šta misli o postojećem stanju stvari, kako bi im se već jednom i nakon toliko vremena udovoljilo; to udovoljavanje nižim slojevima jednoslojnih društva nazvano je simbolično antibirokratska revolucija, jer rezolucijama nikada nismo bili skloni, a predvodio ju je najveći birokrata od svih, bankar po obrazovanju, vođa po pozivu. Slobodan Milošević je saslušao zahteve na velikom mitingu, načuljio uvo, rekao da baš nije najbolje čuo, ali da će u svakom slučaju svi koji su zaslužili biti uhapšeni. Svi, po prirodi miroljubivi ljudi, u svim tadašnjim republikama, na to su gledali sa nevericom i odlazili dalje, gledajući svoja posla, jer u suprotnom, ako bi lupali šakom o stolove i rikali da to ne može tako, jednostavno, izgubili bi tu osobinu: po prirodi miroljubiv. I tako su najgori među nama doprli iznad nas. Povelili nas u neopisivu odiseju upoznavanja bratskih naroda i republika, svako je dobio snajperski nišan, kako bi se bolje upoznali ljudi i prirodna bogatstva.

Trebalo bi se osvrnuti na to koja je od brojnih karika zajedništva na kraju pokazala da je slaba. Da li onaj deo miroljubivih i antiratno opredeljenih građana tadašnje države? Zašto nisu nekako doprineli pokušaju sprečavanja najgoreg? Na koji su način to mogli učiniti – okupljanjem u udruženja antiratna? Šta su Evropa i svet mogli da učine u tom trenutku? Donošene su rezolucije, apelovalo se na razum...

Niko ne može da optuži nekog posmatrača za to što ga nije sprečio u tome da se potuče sa čitavim komšilukom. Tako smatram da je potrebno dalje tražiti razloge u sebi. Od prevelikog polaganja nada u pamet i razum određenih slojeva društva svih tadašnjih republika, ispostavilo se kao pogrešno. U

Srbiji su upravo akademici sastavili *Memorandum* koji, u tom trenutku kao vrhovni dokument, opravdava rat za oslobođenje navodno, svog zemljišta u komšijskom dvorištu. Najveći odjek izazvale su sarajevske majke koje su protestovale protiv rata koji se u tom trenutku još nije razbesneo u Bosni. To je hvale vredan potez očajnika u koji sam, sećam se, kao dete polagao nade da će urazumiti ostatak države. Nije bilo odziva. Mislim da sam tada stekao tu potrebu i sposobnost da prepoznam nadu u nekom društvenom pokretu, ili gestu. Tada sam imao dvanaest-trinaest godina. Kao i ostali klinici mojih godina paralelno sam slušao najnovije hitove na MTV, skidao pokrete kič-mc-hammer-repera sa ortakom iz klupe, gledao unakažena tela na *Dnevniku* i odlazio na igru, ili utakmicu. Sećam se da sam u četvrtom razredu, godinu-dve pre toga, dobio zadatak da kod kuće gledam miting na Gazimestanu 1989. Kako sam u to vreme imao fobiju od političara i to iz konkretnog razloga – mislio sam da oni služe tome da objavljuju ratove – jedva sam skrpio dva minuta ukupno, nisam čuo objavu rata, ugasio tv i kidnuo napolje. U to vreme niko otvoreno nije spominjao rat, tako svoju fobiju povezujem sa dečjim instiktom. Svi mi imamo intuiciju i za zlo i za dobro, i duboko u sebi svi prepoznamo kuda šta vodi. Razlikujemo se u načinu postizanja sličnog cilja, i to je i normalno i potrebno, ali šta nas tera na podmuklo ćutanje i nereagovanje na otvorene manifestacije primitivnosti i zla. Šta činiti kada neko odluči da naš prirodni instikt, intuiciju prema zlu, reši da pretvori u unutrašnju instituciju zla, argumentujući to time da to zlo koje gledamo u nekim momentima, zapravo nije zlo, ako se čini za sopstveno dobro, promovisano kao opšte i nacionalno dobro. U takvim momentima se prepoznaju posledice kolektivizma koji je na ovim prostorima jedino i poznat i priznat, šta više, možda i dalje poželjan. Taj nedostatak lične inicijative je ključna stvar koja je omogućila pustošenje ovog regiona, od ekonomskog do ljudskog. To ne znači da nije bilo i da i dalje nema liberalnih, mirotvoračkih, kosmopolitskih elita, to samo znači da nisu bile dovoljno glasne i ujedinjene oko ključnih principa savremene civilizacije. Principa, koje će morati da usvoji i po njima živi i postupa moja generacija, ako je već nije ozbiljno i do kraja prihvatila generacija mojih roditelja. Neki lideri novoprimitljenih u EU srednjoevropskih država, osporavaju i za neko zlo proglašavaju sam koncept ljudskih prava i postojanje trećeg nevladinog sektora. Ponekad je iluzorno insistirati na tim postulatima u državama i društvima koja su tako uređena da se takvi pojmovi uopšte i ne dovode u pitanje. Naravno, svaki čovek, pa i nacija imaju svoje shvatanje slobode. Neki bi da zadrže granice, jer, iako su već danas u Evropi, onoj virtuelnoj, ljudi i političari smatraju da se možemo razboleti od

prevelike doze slobode. Donekle je to i tačno, sa stanovišta pojedinca koji bi time bio bliži anarhiji nego svom socijalnom miljeu. U tom smislu se može reći da smo mi kao nacija iz diktature, tj. sa lanca, pravo uleteli u preveliku slobodu, polupali ceo region i sada u teškom mamurluku shvatamo da nam neki nejasni obrisi prijatelja, koji je prošao u prošlosti slična iskustva, sa razumevanjem pruža ruku da se pridignemo, ali... pod uslovom...

Pod uslovom da živimo i pustimo druge da žive, tj. poštujemo ljudska prava. To je uslov tog prijatelja Evropske unije, suseda koji se ujedinjuje nakon našeg razjedinjavanja. Kao generacija koja će verovatno doživeti ponovni suživot sa ljudima različitih nacija i vera, potrebno je da sami, bez spoljnog uslovljavanja, postavimo neke odrednic i cijeve sebi i drugima, tačke preko koje nećemo prelaziti. Nećemo dozvoliti da nas se potkrada na izborima, na smemo tolerisati bilo kakav primitivni pokret ili gest koji se čini u ime nekog sumnjivog i već proživljenog opšteg nacionalnog dobra. Hoćemo državu ujedinjenih građana, individua odgovornih prema sebi i drugima, državu koju će krasiti individualni kvalitet nasuprot ideološkom kvantitetu – kolektivizmu. Vlast koja neće dozvoliti da najgori soj i sloj ljudi živi na štetu drugih. Moramo stvarati atmosferu i elitu koja na zlo neće okretati glavu, već naprotiv, reagovati na svaku manifestaciju militarizma, bilo da dolazi sa ulice ili nekog nivoa vlasti, kao na zarazni virus koji se pravnim i pravednim postupcima mora saseći u korenu. Samim tim demonstrirati sposobnost okupljanja liberalnih snaga kada to bude potrebno. To se odnosi na generaciju koja dolazi, moju ili našu, i to i takvo usvajanje vrednosti mora početi što pre, kako bismo, definisani prema sebi, apelovali na aktuelne građanski orijentisane strukture, pre svega na spomenutu sposobnost okupljanja u odnosu na retrogradne snage i njihov razarajući populizam. Jednostavno, prihvativši liberalnu ekonomiju u kojoj se rad i stručnost nagrađuje potrebno je ohrabriti građanstvo da prihvati individualnu odgovornost, a zauzvrat, da ima pravo da političke ideje i partije proverava: da li im je istekao rok trajanja, ili imaju neka druga oštećenja u koncepciji, te, ako im je rok trajanja istekao, ima se proglasiti bofl robom štetnom za zdravlje mladih i starih. Utopija ili ne, naše je pravo da sanjamo najmanje loše društvo.

Ono što očekujem od sebe i drugih je konstantan rad i usavršavanje, dok kulturno, društveno i privredno globalno takmičenje traje, kako bismo od sebe i svoje generacije stvorili ljude koji se neće stideti svojih ličnih vrednosti na bilo kojoj funkciji, na funkciji sa koje ćemo graditi društvo vrednih ličnosti.

Milan Zaviša

(Novi Sad)

ZANIMLJIV ŽIVOT U - DOSADI

Dosadno je! Ovo mu više dođe kao neka rečenica iz naučnofantastičnog filma koji će se baviti pitanjima od suštiskog značaja za 2075. godinu i opštim načinima preživljavanja preostalog čovekolikog stanovništva. Ali, problem se javlja kada ja poželim da to sada izgovorim, a da ljudi to ne shvate kao izliv moje očajničke nemoći i besa zbog toga što ne znam šta da radim sa životom. Ne, zapravo je u pitanju u krajnosti druga stvar koju ću pokušati da, koliko-toliko obrazložim.

Naime, ne želim više da slušam ljude koji u nedostatku sopstvenih interesovanja koji se prostiru van uobičajenih tričarija svakodnevne kolotečine stalno i iznova (kako im samo ne dosadi!) ponavljaju već prilično izlilzanu i nadasve ishabanu od silnih trljanja o nju, frazu kako je ovde "baš divno i krasno i kako nam nikada nije dosadno/kako nam je uvek zanimljivo!". E, neće više moći. Sva besmislenost ovih i sličnih izjava je za mene i više nego *per se* očigledna. Meni se baš nekako hoće da živim u nezanimljivoj zemlji (ovaj rogobatni termin koristim iz jednostavnog razloga da se ne bi sintagmom "dosadna zemlja" dobilo višesmisleno značenje). Naime, ovih nekoliko godina koliko imam prilike da promišljam neku društvenu stvarnost i njene tako živopisne nuspojave, me je već sada dovoljno učvrstilo u nameri da tako nešto ne želim (ni u ludilu!) da mi bude svakodnevica u nekoj, daljoj ili bližoj budućnosti. Svu

raznolikost i ubitačnu "zabavnost" ovdašnjeg života koji mnogi tako željno ne daju da im se otme, ja bih vrlo rado, što da ne, menjao za jedan sasvim normalan, potpuno miran i nadasve prilično dosadan dan. Ne, dragi moji, ne govorim o danima bez stresova, jurnjave, žurbe, srdžbe, nerviranja i ostalih dragocenosti u našim životima koje nas teraju na daljnje i daljnje istrajavanje. Naprotiv, toga će uvek biti i to mu dođe kao neka propratna životna činjenica/konstatacija.

Međutim, kada se egzistira u društvu u kojem jedna društvena delatnost (kako god) *called* politika zauzima prvo, drugo, treće i poslednje mesto u stvarima koje određuju život svakog pojedinca, onda je to, kanda, malko previše. Meni to baš, kako bih vam kaz'o i ne prija u poslednje vreme, tj. ne miriše(de) mi nešto... Eto, ja baš ne volim da ovde literate imaju najviše materijala za svoja umetnička dostignuća, jer im se svakodnevno, kao na tacni švedskog stola serviraju raznorarne budalaštine i budaletine i to u tolikim količinama da i oni to, jadni i uglavnom netalentovani nemaju nikakve šanse da obrade, pa da onda nekako i imamo neke koristi od svih tih čudesa. Zaista, samo kada se pogleda u šta se sve ovo pretvorilo, ili je možda bolje reći, u čega se ovo društvo tako plodotvorno (ima već tome podosta vremena) razvija, stvarno pomišljam na samo jednu stvar: dosadu. Samo zamislite kako bi bilo lepo kada bi dosadnost ušla u živote ljudi ove, u krajnoj crti nedefinisane zemlje. Ali da se razumemo: dosadnost, a ne ispraznost. Dapače, ispraznost je pogubna dok je dosadnost poželjna. Da, da, onda bismo mogli, posle određenog vremena, kad se toliko *izdosadišemo* i da raspravljamo kako je to, jelte, loše živeti u ovolikoj količini dosadniteta sa svim tim dosadnjakovićima (što bi, dakako, značilo nešto posve suprotno od sadašnjeg značenja ove reči) i dosadnjakovićkama koje nas svojom dosadnom pričom toliko dosadnjuju. Da, voleo bih da stignemo do tog stepena kada ćemo o gore navedenom moći bez problema i bez upitno-zabrinjavajućih pogleda određenih *freakova* kojima se nesumnjivo Vaša priča ni ič ne dopada (da prenebregnemo činjenicu da je ne razumeju, sve i kada bi želeli) razgovarati uz, na primer, neku prijatnu muziku i kada ćemo zaista shvatati da smo uspeli da malo predahnemo, da smo konačno uspeli da zaustavimo događaje koji su stalno preskakali preko naših leđa, a mi trpeli posledice njihovog oslanjanja na nas.

Dakle – živeo zanimljiv život sa dosadom kao šlagom na njegovoj torti!

Maja Lonhardt

(Beograd)

ESTETIKA U MEDIJIMA

Šta je lepota? Dati univerzalan odgovor na ovo pitanje, teško je. Određivanje ovog pojma se vremenom menjao, a mnogim umetnicima je to bila večita inspiracija. I mnogi filozofi su se bavili pitanjima estetike. Jedan od poznatih engleskih filozofa, Dejvid Hjum, posvetio je jedan spis ukusima i lepoti, te o lepoti kaže: "Lepota nije nikakvo svojstvo samih stvari; ona postoji samo u duhu koji je posmatra, a svaki duh drugačije opaža lepotu" (Dejvid Hjum, "O meri ukusa", 1757). Dakle, isti predmet jednima može izgledati ružno i odbojno, a drugima lepo i privlačno, ne zbog svojstava koja poseduje određeni predmet, već zbog osećaja našeg duha koji je ovde stavljen u ulogu kritičara. Hjum, dakle, smatra da lepota leži u ukusu ili osećaju čitaoca ili posmatrača. Naš lični ukus će biti i naš jedini argument prilikom određivanja nečega, ili nekoga kao lepog ili ružnog.

Lepota se, takođe, u različitim kulturama različito poima. Tako, ako kao primer uzmemo žensku lepotu, antropolozi će nam potvrditi kako se u nekim "primitivnim" društvenim zajednicama privlačnom ženom smatrala punija žena, te postoje i običaji gojenja uoči svadbe, dok je u modernom društvu privlačna vitka žena. U grčkoj i renesansnoj misli, lepota se shvatala kao osoben sklad delova unutar date celine. Dakle, lepo je ono što je skladno.

Ipak, neki predmeti imaju svoju univerzalnu vrednost i neprolaznu lepotu, kao na primer neka književna dela, koja su postala klasična, ili neko umetničko delo, kome se dive širom sveta i dan-danas. Ali, kada Hjum govori o neprolaznosti neke lepote, navodi kako je to zato što je ona uglavnom bila nepristupačna ogromnoj većini, za koju takva umetnička dela imaju suviše složen umetnički sklop, te je moguće da ne dožive tu lepotu na pravi način.

Ali, vreme u kome mi živimo je vreme ekspanzivnog razvoja tehnologije. Sredstva masovnih komunikacija doprinele su da lepota bude dostupna svakome. Možemo videti divne predele sveta, u koje nikada ne bismo otišli, i uživati u njima kod kuće kraj malih ekrana. Možemo čuti izvođenje koncerta nekog muzičkog velikana, a da nismo otputovali negde da ga čujemo, niti kupili kartu. Knjige se danas štampaju u milionskim tiražima i prevode na desetine jezika, te je i ovaj oblik uživanja u lepoti dostupan većini.

S druge strane, postoji i naličje ove pojave. Sredstva masovne komunikacije stvorila su masovnu kulturu, u kojoj dominiraju homogenost, uniformnost i unifikacija, a gubi se individualnost i različitost. Masovna proizvodnja je dovela do gubljenja autentičnosti.

U takvom svetu, lepota se postavlja kao imperativ. Devojčice gledaju manekenke kako su uspešne i mršave, te se izgledaju do te mere da ih to nekada odvede u bolest – anoreksiju. Neki autori su isticali da je najpoznatija lutka na svetu, Barbika, "opasnija" od video-igrica, koje su kritikovane da podstiču agresivnost kod dece. A razlog je jednostavan – Barbika je napravljena kao savršena žena, pravilnih crta sa savršenim telom, te kod devojčica to može izazvati frustraciju ukoliko ne izgledaju kao ona.

Većina ženskih magazina posvećena je upravo lepoti. Smatram da žena treba da ističe svoju lepotu, taj adut ne treba da skriva. Ipak, nekada se jednostavno osetimo krivim, ako nismo u najboljoj formi, ne posećujemo redovno pedikira, manikira ili frizera, pa čak i ako se ne "sunčamo" u solarijumu. A, lepota nije samo u tome. Treba težiti i duhovnoj lepoti. To nam potvrđuje i Imanuel Kant, veliki nemački filozof i Hjumov savremenik, koji se takođe bavio pitanjima estetike. Tako on pravi razliku između lepog i uzvišenog, i u tom smislu kaže da lepotu ruši starost, te da uzvišene i plemenite osobine moraju postepeno zauzimati mesto lepih osobina (Immanuel Kant, "O lepom i uzvišenom", 1763).

Naravno, televizija kao vizuelni medij, pre svega, mora pažnju da privuče onim što je vizuelno prijatno oku. Ipak, lepo je ono što je jednostavno, a suviše nakićeno prelazi u kič. Kod nas mnogi, pre svega pevačice, pokušavaju da privuku pažnju mase, ali na prilično neukusan način i sa preterivanjima u tome. Tako neprimereno obučene i našminkane, one postaju idol većine. No, treba uzeti u obzir da većina nije uvek u pravu. Naprotiv. Našu većinu predstavljaju polupismeni i poluobrazovani ljudi, koji kao da su celog života bili daltonisti, te sada uživaju u tom šarenilu i preteranom sjaju.

Takva situacija nije samo kod nas, već i u svetu. Moda je takva da dolazi do spajanja nemogućeg. Kako je na Zapadu i materijalna situacija mnogo bolja, tako se i u lepotu mnogo više ulaže. Estetska hirurgija je veoma popularna među poznatim ličnostima, ali sve više i među "običnim" ljudima koji imaju novca da to sebi priušte. Tako je veoma popularno imati nos Nikol Kidmen, usne Anđeline Džoli, grudi Pamele Anderson ili frizuru Dženifer Aniston. Svi žele da liče na nekoga, ali na taj način se zapravo stvara tzv. *copy-paste* lepota.

Ipak, smatram da u čitavoj lepezi mogućnosti treba pronaći ono što je u skladu sa našom ličnošću. Neophodno je da budemo u stanju da filtriramo informacije koje nam se preko medija upućuju, da ne podlegnemo masi, već da zauzmemo stav. Danas je to stav vezan za estetiku, a sutra bi mogao biti stav vezan za nešto mnogo ozbiljnije.

Dejan Pataki

(Novi Sad)

“TI SI ONO ŠTO GLEDAŠ”

Piter Gejbriel, priznati multimedijalni umetnik, u uvodu jedne od svojih pesama na koncertima govori da se ranije tvrdilo da onako kako se oblačiš takav si čovek, potom u jednom periodu, optimisti su govorili, da si ono što čitaš. U XXI veku, završava Gebriel, može se sa sigurnošću reći: “Ti si ono što gledaš”.

Pokušavajući sebi da objasnim fenomen Srbije koja je toliko, uporno retrogradna, prosta, polupismena, latentno fašistoidna, generalno zaostala došao sam do uticaja medija. O pisanim medijima teško mi je da govorim, jer uzimam u obzir dva fakta. Prvi je, da je u Srbiji 50 procenata populacije nepismeno, drugi je, da su najveći broj štampanih medija – “Kupuju se na trafici, a nisu novine”. U korist drugog fakta dodajem i podatak da se posle desetak minuta čitanja nečega što se u ovoj zemlji naziva tabloidima u meni počnu odvijati izvesni hemijsko-fizički procesi, koje, da bih objasnio, morao bih da se služim pojmovima kao što su: probavni trakt, jetra, vrtoglavica, mučnina, histerija, sve do esencijalne mržnje i sindroma Raskoljnikova, sekire... Elektronski mediji, odnosno televizija kao ekvivalent pomenute podvrste je daleko interesantiji i svakako, uticajni faktor. Referenta tačka u većini domova je upravo televizor i u odnosu na njega orijentiše se ostatak. Uloga elektronskih medija u Srbiji za vreme rata bila je jedna od vodećih. Mogla bi se u potpunosti izjednačiti po inezitetu i važnosti sa policijom ili vojskom.

U analizi televizijskog programa koji se servira pučanstvu moram potpuno isključiti lokalne televizije. Nisam u dovoljnoj meri upoznat sa sadržajem programa tih televizija, ali i na malom uzorku mogu da kažem da se prilikom konzumiranja istih, u meni odvijaju već pomenuti fizičko-hemijski procesi.

U sistematičnoj analizi uticajnih tv-kanala počeo bih od verovatno, najmanje uticajnog: *Sve O Sportu*, ili SOS kanal. U tehničkom smislu ovaj kanal bi na evolutivnoj lestvici čvrsto držao period :“Embriolni stupanj”. Do neslučenih granica amaterska televizija, sa grafičkom obradom na nivou mobilnih telefona iz devedesetih godina prošlog veka. Bez obzira što je ovde reč o tzv. sportskom kanalu ne propušta se prilika da svaka pojava dobije političku dimenziju. Pre svega mislim na incidente, bilo koje prirode, sa igračima, navijačima ili šta već, sa prostora ex Jugoslavije. Prilikom telefonskog izveštaja novinara, na ekranu se pojavljuje njegova glava, montirana na telu košarkaša koji je slavu stekao tetoviranjem.

Televizija Košava me neumitno asocira na prethodni period i ma koliko se ne trudio pri spominjanju ove televizije, pomišljam na porodicu Milošević – Marković, tačnije njen mlađi deo. Postoji na ovoj televiziji ipak jedna kreatura koja mora biti spomenuta. Dotična kreatura je muškog pola i sebe naziva Nole. Njegova emisija bi trebalo biti erotskog karaktera, ali seksualni element ove emisije je samozadovoljavanje spomenutog voditelja (verbalnog karaktera), ili maltretiranje istog od strane kamermana ili režije. Odnos spomenutih se može opisati deminutivom najupotrebljivijeg glagola u Srbiji. Problem je što se spomenuta radnja izvodi pred kamerama, u privatnoj varijanti ne bih imao šta reći.

Privatna televizija Bogoljuba Karića je sve češće privatna, a sve manje televizija. U svakom slučaju je kvalitetnija od spomenutih. Potpuno svestan toga da je u pitanju privatna televizija, ipak mogu da zamerim da se auditorijum bombarduje reportažom o poklanjanju nekoliko agregata u nekoj kosovskoj nedodžiji do iznemoglosti. Suvislo je reći, ko je bio donator agregata. Isti slučaj se desio i kada je bilo hapšenje makedonskog državljanina u Makedoniji. Izvesni je prekršio makedonske zakone pa je, gle čuda, zatvoren u makedonski zatvor. Muzički kvaliteti mlađih članica porodice Karić dolaze do izražaja upravo na ovom tv kanalu (u udarnim terminima, posle informativnih emisija) i podvlačim, samo na ovom kanalu. Najnovija avantura ove medijske kuće nazvana po onomatopeji štrikanja više podseća na loš pornografski film nego na bilo šta drugo.

Pink televizija je fenomen za sebe. Uticaj ove medijske kuće je evidentno značajan. Nazivanje čitavih generacija mladih ljudi koji su rasli na ovim prostorima *Pink generacijom* dovoljno govori. U ekonomskom raspadu društva, tv Pink je zaslužan za duhovnu i moralnu retardaciju. Estetika ove televizije se zasniva na najprimitivnijim načelima. Pojam lepog se zasniva na eksterijeru, površinski efekat je dominantan. Odsustvo ukusa, sklada, kulture, principijelnosti i sveprisutne malograđanštine, prostote, trivijalnosti opisuju ovu pojavu. Bez obzira što u ime ove kuće nisu progovarali Vučelić i Komrakov, plasiranje virtualne stvarnosti je stalan posao tv Pink. Samo zahvaljujući njima udovica ratnog zločinca i kriminalca može postati reprezent uspešne srpske domaćice. U najezdi primitivaca sa *Granda* i tračersko-silikonskim osvrtima na "važna" životnja pitanja u neprekidno prisutnim španskim sapunicama i agresivno-palanačko-prostačkim dijalozima gostiju i voditelja, potpuno je očekivana binarna podela: Legija, heroj da ili ne, Velja Ilić, arhetip agresivnog prostaka: da ili ne.

Analizirajući državnu televiziju koja sve više pretenduje da se nazove državnim servisom i da nam se nametne danak za tu privilegiju, moram se osvrnuti na direktora ove institucije. Način na koji je postavljen na ovu funkciju i pre svega prošlost ovog čoveka vrlo su kompromitujući i govore mnogo i o samom programu. Izjave Aleksandra Tijanića su diskriminišuće, prostačke, jednom rečju, bezobrazne. Javni servis koji će da kreira bivši ministar za informisanje najneobaveštajnijeg političara u skorijoj istoriji, čovek koji je izrekao: "Ako Zoran Đinđić preživi, Srbija neće..." nije valjda jedini kadar koja je ova legalistička vlast mogla da predloži. Javni servis trebalo bi svojim gledaocima da ponudi program koji će biti objektivan, nepristrasan, kulturno raznolik, relativno finansijski nezavistan, nenametljiv, skladno upakovan... Od trenutnog direktora očekivati tako nešto bilo bi ravno očekivanju da Petar Luković napiše predgovor za udžbenik istorije Radoša Ljušića, ili da se Zvezdan Jovanović pozove na pravo na prigovor savesti.

U ovom popisu nije spomenuta televizija B92 jer se razlikuje po programu, sadržaju, kvalitetu. Negativne tendencije ove medijske kuće su u smislu komercijalizacije programa, a samim tim i u opadanju kvaliteta. Sa izuzecima, tipa *Insajdera* ili dokumentarnog programa BBC, ostatak tone u melasu opšte prosečnosti.

Ako se složimo sa Piterom Gebrielom sa početka ovog teksta, možda možemo da uspostavimo neke uzročno-posledične veze. Naše društvo je prosto, naivno, plitko, poput tv-sapunica (novela), nebrojeno puta spremno da ponavlja iste gluposti, pri tom misleći na neki bolji život u kome će živeti srećni ljudi. Društveno uređenje u kome danas živimo je predpolitičko, jer jedino takvo može upadati u klopke i zamke aproksimiranih novinara. Zbog toga što je invazija španskih serija preuzela ulogu obrazovnog programa, a visoko plaćene prostitutke se promovišu kao model uspešne žene, zato što u javnom govoru političara (posebno ministara - op. aut.) možemo čuti takve psovke da se mala deca moraju udaljivati od televizora, zato što je potpuno normalno uvrediti, slagati, biti vulgaran i prost dok su kamere uključene, bilo u nekom studiju, bilo za govornicom u parlamentu, mi danas živimo u ovakvoj sredini. Zato me deo mlađe populacije podseća na kombinaciju teletabisa, *Grand zvezda* i zaštićenih svedoka. Zato će *slaninijade* i *guče* postati naš "brend", pored Bitefa, Festa ili Sterijinog pozorja. Zato su svedoci saobraćajne tragedije na tiskom mostu kod Zrenjanina, pušili stojeći na ogradi dok su se ljudi davili, zato imamo sramne tribine na Pravnom i Mašinskom fakultetu u Beogradu, zato jedini nismo imali delegaciju na odavanju pošte žrtvama Aušvica...

Vladeta Milin

(Beograd)

IGRALIŠTE

Na stadionu sam. Svestan sam da je utakmica jako bitna, ali gledam u teren praznim pogledom. A, ni drugi oko mene nisu baš frenetični. Iako utakmica i dalje traje.

Možda je baš u tome stvar – utakmica traje već jako dugo. Isuviše dugo za snažniju podršku sa tribina. Osim toga, i sama igra postaje monotona. Užasno demotiviše osećanje da nemamo baš najpovoljniji rezultat (uz svu muku, napor i trud i dalje je nerešen), prisutne su sve češće i sve nepotrebne grubosti, a teren je toliko blatnjav da se igrači jedva razlikuju.

Da, interesovanje za ovu vrstu zabave je definitivno opalo...

A sećam se da je nekada bilo potpuno drugačije. Ljudi su navijali vatreno, osećali su se kao da je njihov život u pitanju, pa su se do te mere unosili u dešavanja na terenu da su tenziju prenelosili i na tribine u vidu nimalo bezazlenih sukoba. Navijačke grupe su se borile svim raspoloživim sredstvima kako bi ubedile druge da je baš njihov tim onaj pravi, tj. jedini, najbolji. Nesumnjivo je bilo više strasti, a ja, opet, mislim da je dobro što je to vreme za nama.

Istovremeno, očigledno je da ovakva apatija demotiviše igrače. Oni, ako se trude, trude se iz nekih svojih, ličnih razloga, a ne zbog naklonosti sve manje zainteresovane publike. Mislim da ni to ne valja.

U svom tom razmišljanju, tek sad uviđam da sam se nesvesno popeo u više redove. Nisam više tako blizu blatnjavog terena i nemam baš detaljan uvid u pojedinosti, ali mi je zato pogled daleko širi i sad obuhvata veći prostor. Oni dole će i dalje da se krljaju, guraju, jure i šutiraju, drastičnih promena neće biti, pa zašto da ne pogledam, ko je još na stadionu. Da vidim da li su došli neki novi navijači i koji su to digli ruke i tiho otišli.

Pade mi na pamet i misao da je zgodno što je i izlaz sad bliži. Ali, ne, neću i ja da izađem, znam da je to lakše rešenje, ali to nije moje rešenje. Osećam da treba još da ostanem ovde, jer znam da sigurno ne bih izdržao ni napolju. Ne, znajući da utakmica traje. Nije to za mene, suviše me zanima ishod.

Na ovoj mojoj, centralnoj tribini vidim ljude manje-više slične meni: oni sede, gledaju i prate dešavanja tamo dole, umorni su i nervozno žele nešto više, ali, ponekad se učini, uzalud se nadaju. Da nedostaje vođa, ili više ljudi sposobnih da organizuju i usmere ovu nerealizovanu težnju u pravcu svrsishodnog delovanja? Ne znam, ali nešto važno fali.

Zanimljivo je na desnoj strani. Tamo graja ne prestaje, možda se navijačka grupa bolje organizovala, gotovo konstanto lupaju bubnjevi uz oštar, piskav zvuk nekavih sirena. Čudno je, pritom, da mi se čini kao da su se svi na stadionu navikli na njihovo nadražujuće prisustvo, tako da bih rekao da ih većina jednostavno ignoriše. Stvarno mi nije jasno kako se to postiže. Ja to nikako ne uspevam. U svakom slučaju, primećujem da se upravo njima pridružuju pojedini razočarani navijači koji su željni akcije, makar i ovog tipa. Navijači sa te, desne tribine, bodre tim u skladu sa srpskim mentalitetom – oni zvižde i vređaju igrače jer im ne donose rezultat koji žele, tačnije, koji zehtevaju. Moć i efekat negativnog potkrepljenja. Ne znam, ako bih eventualno pohvalio njihovu volju da se angažuju, daleko više, odbija me njihov stav i način realizacije ciljeva, uz neizostavno prisustvo spomenutih iritirajućih sredstava.

Navijači sa leve tribine su se toliko razišli, raštrkali i prešli na druge tribine da je u ovom trenutku teško poverovati da su oni nekad, pa i ne tako davno, vodili ubedljivo i neprikosnoveno glavnu reč. OK, izvesno vreme i uz podršku navijača sa njima suprotne, a u odnosu na mene spomenute desne tribine. Na to doba se ne bih ni vraćao, hteo bih samo da kažem da je dobro što je taj period prošlost. Ma, nije dobro što je prošlost, žao mi je što je uopšte "zaslužio", izdejstvovao da bude prošlost.

Baš je moglo i da ga ne bude. Pa, dobro, šta je tu je, očigledno da nije moglo. Ali hoću da kažem da mi je zanimljivo i to da ih upravo sada osmotrim. Ne znam šta da osećam spram njihove ambicije da, iako umanjeni do granice neprepoznavanja, učestvuju u čitavom događaju. Mogao bih da se zlurado i sa omalovažavanjem smejem njihovom patetičnom pokušaju i batrganju, kada je i njima jasno da su, posle hapšenje njihovog vođe navijača, izgubili onoliku moć. Mogao bih da se smejem, ali neću. Ne zato što ja nisam maliciozan (mada, i u tome ima istine), već i zato što me pomalo brine ta njihova upornost. Mislim da, ako ih svi olako shvate, u spomenutoj opštoj apatiji oni mogu da se osnaže. Ako svi utihnu, čuće se oni, ma kako ih malo bilo.

Blago mi se vrti u glavi od tog oštrog preleta sa desne na levu tribinu, i od njihovog, međusobno različitog, a u odnosu na moju psihi istovetno deprimirajućeg uticaja. Zato polagano spuštam pogled ispred sebe, a onda ga dižem u pravcu neba. Baš kao onda kada sam bio u osnovnoj školi, na času fizičkog, i po prvi put osetio važnost razgibavanja i fleksibilnosti tela.

Posle obnavljanja duhovne, pa i telesne budnosti, gledam ispred sebe. Ne znam kako bih objasnio šta vidim – to je konglomerat najrazličitijih ljudi od kojih neki apsolutno čute i koliko se sećam nikada ništa nisu ni prozborili. Oni su mi potpuno enigmatični. Ne znam šta misle, zašto su i dalje uporno tu i, ako su tu zato što ih na bilo koji način zanima i dotiče atmosfera i dešavanja, zašto su toliko odsutni u svom prisustvu. Drugi se šetkaju tamo-amo, čak i u toku retkih, zanimljivih momenata na terenu. Oni imaju više energije, ali je čudno kako je, u suštini, besciljno troše. Prodavci osvežavajućih pića i semenkari imaju sličan radijus kretanja kao ti dezorijentisani šetači, ali prodavci su tu da iskoriste potrebe publike i da zarade na njima. Tu nema ničeg spornog, mada ponekad poželim da se ne upinju toliko da zarade, jer sam tokom njihovog agresivnog poslovnog nastupa neretko propuštao utakmicu, onda dok me je još privlačila. Ali, dosta i o tome.

Iznad tog čudnog šarenila su lože, čiji su se gledaoci tokom ove produžene utakmice menjali. Sada ih ne vidim baš sasvim precizno, ali mi se čini da vidim neke medijske ličnosti, pisce i akademike kako stoje uz neka, ispred fotoaparata novinara naročito nasmajena lica, koja očigledno od svega toga imaju ogromnu satisfakciju, da ne kažem korist. Ne znam tačno kakvu.

Umorio sam se. Previše informacija za jedan pregled.

Ali, neosporno je da mi prija novi doživljaj svega oko mene. Definitivno me je na svoj način osvežilo. I sad sam našao novi smisao. Poenta je u činjenici da ovde ima mnogo ljudi. Mnogo je dešavanja i manipulacija, želja i razočaranja, planova i neuspeha. Toliko života!

Kada uporedim te ljude u odelima koji se valjaju u blatu, na terenu, noseći svoje aktn-tašne, kada vidim koliko se pasionirano trude da bi pobedili, pardon, da bi njihov tim pobedio (što će, razume se, biti pobeda i svih navijača tog tima) sa zbivanjima na celom stadionu, mislim da je daleko važnije šta se dešava na tribinama. Pažnja navijača je usmerena na igralište, a moja na ljude na tribinama. Ja na igralište gledam kao na iluziju. Navijači su ti koji imaju život u sebi, a to je jedino bitno. Oni su, brojčano nadmoćni, sigurno bitniji od njihovih ljubimaca koji svoju ulogu i funkciju duguju upravo navijačima.

Paradoks je da, kada bi se svi na stadionu osvestili i uvideli odlučujuću ulogu koju oni sami imaju na ishod, utakmica bi doživela potpun preokret, a rezultat bi stigao sam. I to jedini rezultat koji, uveren sam, svima odgovara.

Posle svega, da, sviđa mi se što sam i dalje na stadionu, znam da mi je ovde mesto. Baš ovde, visoko. I moj udeo u ostvarivanju rezultata koji želim, koji većina želi, biće to što ću reći nekome ovo o čemu razmišljam. Ma, ne nekome, reći ću svima.

